

ΑΛΕΞΑΝΔΡΙΝΗ ΤΕΧΝΗ

ΧΡΟΝΙΑ Α' ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ - 1927 - ΤΕΥΧΟΣ 12^ο

ΟΥΣ ΘΕΟΙ ΦΙΛΕΟΥΣΙ

Μπρός στους όνειροπόλους θά περνοῦνε
Τῆς νιότης οἱ ἴσιοι καὶ τῆς ὁμορφιάς,
Κεκεῖνοι πάντα θά τοὺς χαιρετοῦνε
Μὲ τὸν καῦμὸ μᾶς, ἄδολῆς καρδιάς.

Μὲ τὸ διαλογισμό θάζολουθοῦνε
Τὸ διάβα τους στὰ σκότη τῆς νυχτιάς,
Καὶ θά περνοῦν καὶ πάλι θά γυρνοῦνε
Σὰν εἴδωλα τῆς ὑπνοφαντασιᾶς.

Μὰ εἴτε ἱστορίες γίνονται, εἴτε σῆχοι,
Θά ζοῦνε πάντα ἀντικειμενικά,
Στὸ πεῖσμα σου καταραμένη Τύχη!

Στὰ δράματα καὶ στὰ ρομανικὰ
Βιβλία ποῦ μένουν ἄφθαρτα, τὰ δράα,
Ποῖς νέος ποῦ πέθανε ποτέ, ποιά νέα;

Μ. ΜΑΛΑΚΑΣΗΣ

ΟΙ ΣΚΛΑΒΟΙ ΠΟΛΙΟΡΚΗΜΕΝΟΙ :

Ο ΚΑΛΟΣ ΛΑΟΣ (ἀπόσπασμα)

Πλερώνω τὰ δοσίματα
σὸ Κράτος καὶ θὰ μνήσκω
καὶ τὰ στερνά μου τὰ ὄβολα
σῆς Ἐκκλησίᾳς τὸ δίσκο.
Ὅτι ἀφῆσαν οἱ προγόνου,
πάει ἀπὸ παιδι σ' ἀγγόνι.

Μπροστὰ ἀπὸ χρυσοπάλατα
περᾶ ἡ καρδιά καὶ τρέμει.
Μέσα σουλιτᾶνος καὶ πασᾶς
μ' ἀρίφνητο χαρέμι,
λαλήματα, θυμάματα,
τῆς Χαλιμᾶς τὰ θάματα.

Τὸ μάτι μου δὲ δάκρυσε
κι ὁ νοῦς δὲ σκατιαλίστη.
Εἶν' ὅλα τοῦτα πρόσκαιρα,
καθὼς τὸ λέγ' ἡ πίστη.
Ἄπ' τῆ σιράτα πάω τὴν ἴσα
σὴ χαρὰ τὴν παραδείσα.

Χωρὶς τὴν ἀπισότητα
πὼς θάταν δικαιοσύνη,
χωρὶς τὸν ἅγιο πόλεμο
πὼς θάταν καλωσύνη!
Φρόνιμα καὶ ταχτικά
πάω μὲ κείνον πὸν νικᾶ.

Καὶ σὰ μοῦ παίρνει κάποτε
καλύβα καὶ χωράφι,
τὴν τσοῦπλα τὴν ἀγούρμαστη,
τῆς μάννας τῆς χρυσάφι,
θάν τὰ βρωῦ ψηλά ἕνα-ἕνα
καὶ τὴ Βαγγελιώ παρθένα!
.....

Χαῖντε, γυναῖκα, νύχτωσε!
Μάζωξε στὸ πανέρι
μπουκάλες καὶ ψωμότρουα.
Πιάσ' τὰ παιδιὰ ἀπ' τὸ χέρι,
κάνε δίπλα, μὴ σὲ πάρω,
θὰ τραβήξω διπλὸ σμπάρο.

Τὸ μάθημα, πὸν δώσαμε
γιὰ πάντα θὰ φωτίζει.
Μελίσσι ὁ λαὸς καὶ θὰ χυμᾶ
σ' ὅποιον τὸν ἐρεθίζει.
Μιὰ μονάχα ἐπάρχει ἀλήθεια:
Μαχμουρλίκι καὶ Σνῆθεια!

Κ ΒΑΡΝΑΛΗΣ

ΔΗΜΟΚΛΗΣ Ο ΚΑΛΟΣ

«... Ὡστε καὶ αὐτὸν τὸν Δημήτριον θαυμάζειν
ἐπὶ τοῖς γινομένοις καὶ λέγειν ὅτι ἐπ' αὐτοῦ
οὐδεὶς Ἀθηναίων γέγονε μέγας καὶ ἀδρός τὴν
ψυχὴν».
(Ἀθηναίου Δειπνοσοφισταί, ζ'. 62).

Τὸν Δημοκλέα τὸν καλόν,
τῶν Ἀθηνῶν ὁ δῆμος
συχνὰ στὴν μνήμην ἔφερον
κι' ἀναρωτιέταν :

Τοῦ Βασιλέως καὶ Θεοῦ, ὦ! πὼς
τὸν ἔρωτα νὰ μὴ δεχθῆ,
παρὰ σκληρὸς πρὸς τὴ ζωὴ
τὸ θάνατο νὰ προτιμήσῃ ;

Σὰν τὸν Ἀδείμαντο κι' αὐτὸς
χρυσὸν θὰ κέρδιζε πολύν,
καὶ μνήμην θᾶχε ἀγαθὴν,
κι' ἠρώων καὶ βωμόν.

Κι' ἔβγαζε, σὰ συμπέρασμα·
Μιά τέτοια τύχη γὰ περιφρονήση
παιδι δὲ θάταν, βέβαια, τῶν Ἀθηνῶν,
παρὰ ξενόφρονης ομορφῆς
γέννημα κοῦφον καὶ μωρόν.

ΑΛΕΞΑΝΤΡΕΙΑ, 31-3-27

ΠΕΤΡΟΣ ΜΑΓΝΗΣ

ΧΑΙΡΕ

... κι' ἂν χωριστήκαμε χωρὶς καὶ μεῖς γὰ ξερόμε
γιατί, δὲ φταίω ἐγώ· σὸ εἶπα, τῇ Νύχτι
πολλὲς φορὲς. Ἴσως γὰ φταίῃ ὁ νύχτιος σκοπός,
ἴσως κι' ὁ μαῦρος σκύλος ποῦ ἔξω ἀλύχια.

(Πάντοτε μιὰ περίεργη φωνὴ μᾶς ὀδηγεῖ
σὲ κάτω ποῦ ζητοῦμε, ἕναν αἰῶνα
κι' ἔτσι μᾶς ἔρχεται ὁ ἐπίλογος φοιητός·
σὺν μαῦρα νέφη ἑνὸς βαρειοῦ χειμῶνα).

Ἐσὺ—ποτὲ δὲν ἐκατάλαβες τὸν Ἔρωτα
οὔτε μπορεῖς γὰ καταλάβης τέτοιας λαύρας
τὰ αἰσθήματα ποῦ βγαίνουν ἀπὸ χωρισμὸ
ποῦ ζοῦμε μόνο σὲ στιγμὲς ἀνάβρας.

ΧΑΙΡΕ· τὰ βήματά Σου σῦρε ὡς ἐκεῖ
καὶ ζῆσε πὺ γλυκὰ τῇ Νέα Ζωῇ σου.
Φεύγω μὲ κάποιον πόνο στήν ψυχῇ·
μὲ φτάνει ἡ Ἀνάμνησί Σου.

Ο ΜΑΡΙΟΣ ΒΑΪΑΝΟΣ

ΣΦΙΓΓΕΣ

ΑΦΙΕΡΩΜΕΝΟ ΣΤΟΝ ΠΟΙΗΤΗ Κ. Π. ΚΑΒΑΦΗ

Μὲ ζώνουνε ἢ σκέψεις μου μέσ' τὸ σκοτάδι
σὺν σφίγγες ὅπου σὲ πυλώνες ὑψωμένους
μέσ' σὲ πανάρχαιους ναοὺς ἐρειπωμένους
προβαίνουνε στὴ σιγαλιὰ πάντα τὸ βράδυ.

Καὶ σκληρὸ πνεῦμα, τοῦ κακοῦ καιροῦ σημάδι,
γλυστοῦ ὁ Τύφων βλοσυρὸς στοὺς στοιχειωμένους
θόλους καὶ συνοδεύεται μὲ κολασμένους
ποῦ φέλνουν μαύρη λειτουργία ἀπὸ τὸν Ἄδη.

Κ' ὅπως μὲ πόνο ἢ ἴσις τὸ γλυκὸ Ὅσιρι της
θέλει γὰ σύρη ἀπ' τοὺς θεοὺς μ' ἕνα φιλί της
καὶ γὰ τοῦ ξαναδώση τ' ἀνθηρὰ του νειάτα,

ἔτσι κ' ἡ σκέψη μου ζητᾷ καινούργιο δρόμο
ν' ἀνοίξη ἀκολουθώντας τὸν οὐράνιο νόμο,
μὰ πάντα Σφίγγα ἀλλόκοτη τῆς κλεῖ τῇ στράτα.

ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΒΡΙΣΙΜΙΤΖΑΚΗΣ

ΤΟ ΚΑΡΑΒΙ

Ἐολεῖνα τὸ καράβι μας μὲς σὸ σκοτάδι πλέει
Πίσω μας μόλις φαίνονται σὰ σκιὲς κάτω ἀρχογιάλια
Καὶ στὰ πλευρὰ τοῦ καραβιοῦ τὸ κῦμα σιγοζλαίει,
Καὶ πλέει τὸ καράβι μας μὲς σὸ σκοτάδι ἀγάλια.

Μπροστά μας χάσκει τὸ ἄπειρο σὺν ἄδης σκοτεινὸ
Ποῦ πᾶμε δὲν τὸ ξερόμε κι' οὔτε ἕνα φῶς μπροστά μας
Μόνο κάτω ἄστρα φέγγουνε θαμπὰ στὸν οὐρανὸ
Μὰ ὠμίμενα τί κι' ἂν φέγγουνε; Ἔτσι πολὺ μακρὰ μας...

Θ. ΛΙΑΦΟΥΤΣΟΣ

ΕΚΕΙΝΟΣ, ΟΧΙ ΕΓΩ

ΔΙΗΓΗΜΑ

Ἦμουν ἔνοχος κ' ἔπρεπε νὰ ὑποκριθῶ καλὰ ὅταν θᾶμπαινα στὸ σπίτι πού ἦταν τὸ λείψανο. Ἐν τούτοις, μόλο πού ἔβλεπα πὼς δὲ θὰ μποροῦσα νὰ ὑποδυθῶ τὸ ρόλο μου, προχωροῦσα ἀπήφιιστα, ἀνέβαινα τὶς σκάλες, πῆγαινα νὰ τὴ δῶ γιὰ τελευταία φορὰ.

Τὰ μάτια μου ἦταν φουσκωμένα καὶ κατακόκκινα ἀπὸ τὸ κλάμα πού ἔκαμα ἄπυγος ὅλη τὴ νύχτα, τὸ σῶμα μου ἦταν ἐλαφρὸ σὰ φύλλο καὶ ἄδειο ἀπὸ κάθε δύναμη ἐξ αἰτίας τοῦ πόνου πού με κτυποῦσε ἐπὶ δέκα μέρες, ὅσες βάσταξε ἡ ἀσθένειά της. Εἶχα σχεδὸν χάσει τὴν αἴσθησιν τοῦ κόσμου, γύρω μου κάθε ζωὴ, κάθε κίνηση εἶχε λές σθῦσει· μόλις ἔβλεπα καὶ μόλις ἄκουα ἀμυδρὰ καὶ ἀόριστα ὅ,τι ἦταν πολὺ κοντὰ μου. Καὶ μόνο δυὸ μάτια ἔβλεπα διαρκῶς μπροστά μου, ὀλόμαυρα καὶ φλογερὰ, καὶ μόνο μιὰ φωνὴ μετὰλλινη, λεπτὴ καὶ γοργὴ ἄκουα ν' ἀπηχεῖ στ' αὐτιά μου σὰν τραγοῦδι ἐνὸς ἄγνωστου πτηνοῦ, σὰν μουσικὴ αἰώνια, χωρὶς ὄρια.

Εἶχα ξενοχίσει ἔξω ἀπὸ τὸ σπίτι μου. Ἀπὸ βραδύς, ὅταν ἔμαθα τὸ θάνατό της, πῆρα τὸ σιδηρόδρομο καὶ πῆγα ἔξω στὸ χωριό. Δὲν αἰσθανόμουν νὰ εἶμαι κύριος τοῦ ἑαυτοῦ μου, ἀπὸ στιγμῆς εἰς στιγμὴ ἐπεριμένα πὼς θὰ κατέληγα σὲ κάτι ἀπρόοπτο, ἔβλεπα πὼς γλιστροῦσα πιά ἀπὸ τὴ ζωὴ, πὼς κάτι μοιραῖο ἦταν κοντά. Πρὸ πάντων ἐφοβούμουν πὼς θάβινα τὸ λογικὸ μου. Δὲν ἐνθυμούμαι τί ἔλεγα. Κάποτε τὰ λόγια μου ἦταν ἔξω ἀπὸ τὸ γλωσσικὸ μοτίβο τοῦ ζυγισμένου ἀνθρώπου, εἶχαν κάτι τὸ ἀόριστο ἢ κάτι τὸ ὑπονοούμενο. Κι' ὅταν τὸ μυαλό μου ἔβρισκε στιγμὲς ν' ἀντεπεξέλθει στὴν ἐξάντληση, τότε με τὶς πιὸ ζωηρὰς λέξεις, με τὶς πιὸ βαθιεῖς ἔννοιες, βαφτισμένες στὸν ποταμὸ τῶν ματιῶν μου, θρηνοῦσα τὸ χαμὸ τῆς ἀγάπης μου.

Ἦταν ἡ πιὸ δυνατὴ, ἡ πιὸ μεγάλη καὶ ἀληθινὴ ἀγάπη τῆς ζωῆς μου — ἦμουν ἐγὼ εἰκοσιῆξι κ' ἐκείνη εἰκοστεσσάρων ἐτῶν. Ποτὲ πρωτότερα καὶ ποτὲ ἀργότερα δὲν ἐδοκίμασα τὸν ψυχικὸ καὶ σωματικὸ συναγεμὸ πού

ἐννοιῶσα με τὴ γυναῖκα ἐκείνη, ποτὲ ἄλλοτε τέτοιος ἔρωτικὸς κατακλυσμὸς δὲν με συνεπῆρε. Πρὶν ἀκόμη πεθάνει, ἔβλεπα πὼς εἶχα ἐτροχιασθεῖ χωρὶς νὰ μπορῶ ν' ἀντιδράσω. Ἐνα ἀόρατο σχοινὶ με τραβοῦσε διαρκῶς ἔξω ἀπὸ τοὺς ὀρίζοντές μου, συγγένειες, φίλιες, ἐργασίαι, συνήθειες, ἀδυναμίες, τάσεις, ὅλες οἱ ιδιότητες τοῦ αὐτοῦ μου εἶχαν ἐγκαταλειφθεῖ, εἶχα γίνει τρομερὰ ἑτεροβαρῆς με τὸν ἔρωτά μου, ἔχασα πιά τὴν ἰσορροπία μου. Αὐτὸ πού λέγουν «ἀγάπη μέχρι τρεῖλας», γιὰ νὰ παραστήσουν μερικὸι ὑπερβολικὰ τὸν ἔρωτά τους, ἦταν γιὰ μένα γεγονός, ἕνα βῆμα με χωρίζε ἀπὸ τὴν τρέλλα, μού ἔμενε ἀκόμη μόλις ἡ συναίσθησις ὅτι νά: σὲ λίγο θὰ τρελλαθῶ.

Καὶ ἐκείνη; Μὰ ἐκείνη ἤξερε πὼς θὰ πεθάνει.

Ἐγὼ ἔχανα τὸ λογικὸ μου, ἐκείνη ἔχανε τὴ ζωὴ της. Αὐτὴ ἦταν, λές, μιὰ ἀγραφὴ συνθήκη μεταξύ μας. Ἔτσι βρεθήκαμε ἴσοι στὴ θυσία, ὁ καθένας ἀντιμετώπιζε ἕνα τραγικὸ μοιραῖο.

Καὶ νά, ἐκείνη ἐφίτασε πιά στὸ τέρμα. Ὁ ἔρωτάς μας ἦταν τὸ κύνκειο τραγοῦδι τῆς ζωῆς της, ὅπως συχνὰ μού ἔλεγε, προτίμησε νὰ γενθεῖ ἀπληστα τὴ ζωὴ, νὰ τὴν ἀπολαύσει με ὅλη της τὴν αἴσθησιν καὶ νὰ σθῦσει μιὰ ὥρα νωρίτερα παρὰ νὰ βαδίσει προφυλακτικὰ, με στέρηση, με δίψα, γιὰ νὰ φθάσει πάλι, λίγο ἀργότερα, ἐκεῖ πού ἡ Ἐπιστῆμὴ τὴν εἶχε πιά καταδικάσει. Πρὶν δέκα μέρες ἦταν ἡ τελευταία ἐρωτικὴ μας νύχτα. Μέσα στὴ μέθη τῆς ἡδονῆς ὁ βῆχας ἔξαφνα εἶχε ζωοθέσει, ὕστερα μιὰ συχνὴ καὶ ἀφθονὴ αἱμοπτυσία. Δὲν εἶχα ἀκόμη ἀντιληφθεῖ καλὰ τὴ σοβαρὴν κατάστασιν, ὅταν σὲ μιὰ στιγμὴ με κύτταξε ἐπίμονα καὶ με πάθος στὰ μάτια καὶ ἀφοῦ ἔκλεισε τὰ δικά της μού εἶπε με τὸν πιὸ βαθὺ ἀνθρώπινο στεναγμὸ:

— Τελείωσε!... Πεθαίνω...

Ὅλα σταμάτησαν ἀπὸ κείνη τὴ στιγμὴ.

Ὁ σύζυγός της, γιαιτρὸς νοσοκομείου σὲ νυχτερινὴ ὑπηρεσία, εἰδοποιήθη ἀπὸ τοὺς γειτόνους νὰ φθάσει ἀμέσως. Καὶ στὶς δέκα ὕστερότερες μέρες πού βάσταξε ἡ πάλῃ τοῦ θανάτου, δὲν εἶχα πιά τὴν εὐκαιρία παρὰ νὰ πάω δυὸ φορὰς νὰ τὴ δῶ με ἄλλους φίλους τοῦ σπιτιοῦ.

Τώρα ἔμενε τὸ δικό μου μοιραῖο: Νὰ τρελλαθῶ. Ἦμουν στὰ πρόθυρα τῆς τύχης μου, οἱ ἠθικὲς καὶ διανοητικὲς μου δυνάμεις ἦταν ξεχαρβαλωμένες, αἰσθανό-

μου πιά πώς μόλις άντεχα ώς πού γά τήν δώ για τελευ-
ταία φορά: κατόπι, δέ θά είχα πιά λογικό.

Γύρισα τήν άλλη μέρα από τό χωριό, και ήταν τρεις ή
ώρα τό άπόγευμα όταν άνέβαινα τις σκάλες. Οι πόρτες του
σπιτιού ήταν άνοιχτές, κόσμος έμπαινε, έβγαινε, στεφάνια
ήταν άκουμπημένα έδω-έκει. Άκουσα κλάματα μπαίνοντας
κ' αίσθάνθηκα τή μυρωδιά του λιθανιού. Λίγα βήματα
άκόμη και θ' αντίκουζι τήν πεθαμένη μου άγάπη κι' ο-
μως κανένα δάκρυ στά μάτια μου, καμμιά συγκίνηση.
Έννοιωσα νά είμαι στεγνός, όλη ή έσωτερική ταραχή μου
έκόπασε μέ μις καθώς βρέθηκα στό περιβάλλο του θά-
νάτου. Μιά σιγή άπλώθηκε μέσα μου, ένας έσωτερικός
θάνατος. Κάτι σαν ψυχρό μάγμαρο σκέπασε όλα τά συναι-
σθήματα πού μέ βασάνιζαν. Προχώρησα, πήγα ώς τό δω-
μάτιο πού ήταν τό φέρετρο και όταν τήν είδα χωρίς ζωή,
σιωπηλή, άκίνητη, μέ όλες τις αισθήσεις και όλες τις
ιδιότητες πού τής έδιδαν τή σπάνια έμορφιά της νεκρω-
μένες, έννοιωσα ένα μηδενικό νά μέ τυλίγει, ένα τρομα-
κτικό κενό νά μ' έξουσιάζει, έμεινα μπροστά της άπολι-
θωμένος.

Κανείς εκεί δέ μπορούσε νά μαντέψει τήν άληθινή
μου κατάσταση πού έξωτερικώς έδινε τήν έντύπωση άδια-
φορίας.

Μά κ' έγώ δέν είχα άντιληφθει ώς εκείνη τή στιγμή
τι γινόταν μέσα στό σπίτι εκείνο, δέν είδα τό μεγάλο
δράμα πού παιζόταν γύρω μου. Βρέθηκα όλως διόλου
άνειδοποίητος κι' άπροετοίμαστος όταν ό άνδρας της μέ
πλησίασε μ' ένα ύφος τρομερά παράξενο και μέ ρώτησε:

— Ήξερες έσύ τήν γυναίκα μου; Τήν ήξερες τήν
Άριάδνη;

Ένα ρεύμα παγωμένο διέτρεξε όλο μου τό σώμα και
μέ συνεκλόνησε. Και συνέβη τότε νά βρεθώ από τήν
ίκαρο άκίνησία, από τήν άπολίθωση, σέ μιιά άστραπιαία
διανοητική λειτουργία, νά δώ όλα νά περνούν άπ' έμπρός
μου σ' έλάχιστα δευτερόλεπτα. Η ιστορία τής ένοχής μου
εξετυλίχθηκε στή σκέψη μου, ό άγνωστος προδότης πού
έκαμε τό σύζυγο ένήμερο, ή εκδίκηση του άτιμασμένου
και δυστυχισμένου, τό μοιραίο μου τέλος. Μά μ' όλο πού
τό ένστικτο τινάχθηκε για τή συντήρηση του είδους, αυτο-
στιγμει δρθώθηκε τό έγώ μου και είπε: «Άς πεθάνω

λοιπόν, τό θέλω». Άποφάσισα νά δεχθώ τό θάνατο μ' ευ-
χαρίστηση. Και όλοι εκείνοι πού ήταν μαζεμένοι εκεί έ-
δειχναν πώς επιδοκίμαζαν όποιαδήποτε τιμωρία μου,
γιατί κανείς δέν έπλησίασε για νά επέμβει. Άπ' εναντίας,
είδα δυο-τρεις πού μάς κύτταζαν και κουνούσαν τό κεφάλι
τους μέ οίκτο.

Ο σύζυγος στεκόταν μπροστά μου άκίνητος και μέ
κύτταζε τρομερά ψυχρός, τρομερά αίνιγματώδης. Καταλά-
βαινα πώς δέν ήθελε νά κινήσει τό χέρι του για τό θανά-
σιμο πλήγμα παρό σιγά, άργά, για νά νοιώσει διάπλστα
τήν άπόλαυση του εκδικητού κι' άφου πρώτα μ' έξανάγκασε
νά όμολογήσω τήν ένοχή μου.

— Τήν ήξερες καλά τή γυναίκα μου; μέ ξαναρώτησε,
επίμονος, άκίνητος.

Ξαναδοκίμασα ένα παγωμένο ρεύμα νά μέ συνταράξει,
μ' όλο πού ήμουν έτοιμος ν' άφήσω εκεί τό πτώμα μου.
Τά δευτερόλεπτα κυλούσαν και γύρευα τώρα τήν άπάντηση
πού θά τουδίνα. Έτοιμάστηκα στήν άρχή νά του πώ μέ
θάρος: «Ναί τήν αγαπούσα και μέ αγαπούσε». Μά
σκέφθηκα πώς αυτό θάταν διπλή άνανδρία εκ μέρους μου.
Θά μόλυνα τή μνήμη τής νεκράς και θ' αύξηνα τή δυστυ-
χία του μέ τήν επιβεβαίωσή μου. Είπα λοιπόν νά του
άπαντήσω μ' ένα πρόσχημα, μά όχι βέβαια για νά σωθώ:
«Μά μ' έρωτάς, γιατρέ, ύστερ' άπό τόση φιλία;» Άλλά
κι' αύτή τήν άπάντηση τήν εύρισκα τρομερά ειρωνική, πα-
ράφωνη, άνανδρη. Ξανακουράστηκε τό έξαντλημένο πνεύμα
μου, δέν εύρισκα άπάντηση κ' έννοιωθα νά μέ κυριεύει
πάλι ή άπολίθωση, όταν μάς πλησίασε ένας φίλος του,
γιατρός, ένας άκριβώς άπ' εκείνους πού κουνούσε τό κε-
φάλι του μέ οίκτο. Τόν άγκάλιασε μέ θέρμη και τόν τρα-
βηξε μαζί του, ένψ ένας άλλος μέ πλησίασε έμένα και
μου είπε:

— Μήν τόν παρεξηγείς, φίλε μου. Δέν είναι στά λο-
γικά του.

— Δέν είναι στά λογικά του; ρώτησα μηχανικώς.

— Άπό χθές πού πέθανε ή γυναίκα του τάχει χα-
μένα. Τήν αγαπούσε πολύ ό δυστυχισμένος.

Κείνη τή στιγμή έννοιωσα πώς έμπεινα στά μεθό-
ρια τής τραλλας. Γύριζε ό νοός μου σαν τροχός, είχα μιιά
διανοητική σύγχυση τρομερή και διερωτούμουν συνεχώς

μήπως είχα χάσει πιά τὸ λογικό μου καὶ μετὴν νοσηρὰ μου φαντασία νόμιζα τοὺς ἄλλους τρελλοὺς καὶ παρεξηγοῦσα τὰ λόγια τους, τὶς κινήσεις τους, τὶς εἰκόνες ποὺ ἔβλεπα μπροστά μου. Μὰ πῶς; Μὰ πῶς; Ἐνας ἄλλος τρελλάθηκε στὴ θέση μου; Ἐνας ἄλλος τὴν ἀγαποῦσε πῶς πολὺ ἀπὸ ἐμένα; Πῶς πολὺ ἀπὸ ἐμένα;!... Ἀπὸ τὴν ἀγάπη μου ἐκείνη, ποὺ δὲν εἶχε ὄρια, ὑπῆρχε ἀγάπη μεγαλύτερη; Δὲν τὰ ἀρνῆθηκα ὅλα γι' αὐτήν, δὲν τὰ ἐθυσίασα ὅλα, ὅλα, δὲν ἀψήφισα τὸν κίνδυνο τῆς τρομερῆς ἀρρώστιας μέχρι τοῦ νὰ μὴ τὸν σκέπτομαι κἀν; Ἐνας ἄλλος τρελλάθηκε λοιπὸν καὶ ὄχι ἐγώ; Ὡστε ἐκείνη εἶχε δίκαιο ὅταν μοῦ ἔλεγε κάποτε: «Ναί, μὲ ἀγαπᾷς πολὺ, μὰ μοῦ φαίνεται πῶς ὁ ἄνδρας μου μετὴν ἀγαπᾷ ἀκόμη περισσότερο κι' ἢς μὴν τὸν ἀγαπῶ ἐγώ».

Ἐνθυμοῦμαι ἀμυδρὰ μόλις πῶς ἄκουσα ἑξαφνα κλάματα δυνατά, εἶδα κίνηση, παπάδες, τὸ γέρετρο νὰ κατεβαίνει. Σὰν ὄνειρο ἀκαθόριστο καὶ πολὺ μακρυνὸ μοῦ φαίνεται πῶς ἀκολούθησα τὴν κηδεῖα, πῶς εἶδα νὰ κατεβάζουν τὴ νεκρὰ στὸν τάφο. Ἐπὶ πολλὰς ἐβδομάδες ὕστερ' ἀπὸ τὴν τραγικὴ ἡμέρα ἤμουν ἀρρωστος, τὸ νευρικό μου σύστημα ἦταν σὲ κατάσταση ἐπικίνδυνη. Ἦμουν πολὺ ἀρρωστος, ἀξιοθρήνητος, ἐπὶ μῆνες ὀλόκληρους. Μὰ τί σημαίνει; Μὰ τί σημαίνει; Ἐνας ἄλλος ἐκέρδισε τὴ νίκη καὶ ὄχι ἐγώ. Μιὰ μέρα ἔγινα καλὰ βρῆκα πάλι τὸν ἑαυτό μου, ἐνῶ ἐκεῖνος ἔμεινε γιὰ πάντα τρελλός, κλεισμένος στὸ φρενοκομεῖο.

Ὁ χρόνος ἔκαμε τὴν ἐνέργειά του, τὴ θεραπεία του, τώρα εἶμαι ἡσυχος, ψυχραιμος, ἰσορροπημένος, κι' ὡς τόσο ποτὲ δὲν παύω νὰ διερωτῶμαι: Μὰ πῶς; Ἀπὸ τὴν ἀγάπη μου ἐκείνη, ποὺ δὲν εἶχε ὄρια, ὑπῆρχε λοιπὸν ἀγάπη μεγαλύτερη;

Γ. ΚΙΤΡΟΠΟΥΛΟΣ

ΠΡΟΠΟΛΕΜΙΚΟΙ ΠΕΡΙΠΑΤΟΙ

ΙΙΙ

ΣΤΗ ΔΗΜΑΡΧΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

Ἡ πρῶτες χροσὲς ἀναλαμπὲς τῆς αὐγῆς δὲν ἔχουν τὴ χάρη καὶ τὴ ποίησι τῆς σκέψεως ποὺ αὐθόρμητα γενιέται σ' ἓνα νέο ὅταν πέρνοντας συνείδησι μιᾶς ἀρχῆς ζωῆς ἀνώτερης μέσα του προσπαθεῖ νὰ τὴν ἀναπτύξει. Σὰ κρυμμένη σπῖθα τὴν ἐπιμελεῖται, περιμένοντας ἀπ' αὐτὴν αὐριο ὠραία πυροτεχνήματα.

Ἡ πρώτη σκέψις ποὺ ἀστράφτει μετὰ τὸ μυαλό μας, τὴ σημασία ἔχει γιὰ μᾶς καὶ τὴ ἐντύπωσι μᾶς κάνει. Πῶς μᾶς παραξενεύει, μᾶς ἐκπλήττει! Εἴμεθα ἐμεῖς λοιπὸν ὁ αὐτοσυργός της; Ἡ, πειταλιδίτσα πλανημένη ἀπὸ ξένο κῆπο, μᾶς ἐπισκέφθη γιὰ νὰ μᾶς ἀφίσει πάλι μετὰ τὴν πικρὴ ἀνάμνησι τῆς ἐπισκέψεώς της.

Καὶ πόσο πρέπει νὰ σεβόμεθα τὴ σκέψι ἐνὸς νέου ποὺ ἀρχίζει νὰ σκέπτεται! Πόσο πρέπει, ἂν τὸν γνωρίζομε ἀπὸ κοντὰ, νὰ προσέχομε μὴ τὸν βλάψομε μετὰ μιὰ κούφια ἢ κακὴ ἐπίδρασι. Γιατὶ ἀπὸ μιὰ σκέψι μπορεῖ νὰ προκύψει τόσο τὸ καλὸ, ὅσο καὶ τὸ κακὸ — ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴ μέθοδο ποὺ θὰ ἀκολουθήσει κανεὶς καὶ τὴν τροφή ποὺ θὰ τῆς δώσει. Πολλὰ ἐνστικτα ἢ σκέψις θὰ ἡμερώσει, θὰ ἐκκαθαρίσει, θὰ καθοδηγήσει γιὰ ἄλλα πάλι θὰ συμβεῖ τὸ ἀντίθετο: θὰ τὴ θαμπώσουν, θὰ τὴν ἀμαυρώσουν, θὰ τὴ μολύνουν. Πῶς νὰ κρατήσῃ κανεὶς τὴ σκέψι του καθαρῆ, στὰ ὕψη, πῶς νὰ μὴ τὴν ταπεινώσει, νὰ μὴ τὴν ἐκφυλίσει, νὰ τὴν ἐμποδίσῃ ἀπ' τοῦ νὰ ἔλθῃ σὲ ὑποπτους συμβίβασμους καὶ συνδυασμούς καὶ κερδοσκοπίες;

Εὐτυχὴς ὅπου κράτησε τὴ σκέψι του ψηλά.

Εὐτυχὴς ὅπου τὴν πότισε μετὰ πολὺτιμους χυμούς ἀνθέων.

Εἰς τὴν Δημοσυχιακὴν Βιβλιοθήκην τῆς Ἀλεξανδρείας, ποὺ τότε εὐρίσκειτο παραπλεύρως τοῦ Ἑλληνο-Ρωμαϊκοῦ Μουσείου καὶ διεύθυνε ὁ κ. Nourrisson, μιὰ μέρα καλοκαιρινή, μιὰ ὥρα περίπου πρὶν ἀπὸ τὸ μεσημέρι, εἶδα νὰ μπαίνει ἓνα παιδί — ἄσπρα ντυμένο, μετὰ πλατύγυρο ἄσπρο καπέλλο colonial. Ντροπαλό, ἀθόρυβο

εξήγησε ένα βιβλίο, που άρχισε άμέσως να διαβάζει. Μια ματιά από μακρυνά μου άρκεσε: σε έλληνικό κείμενο, ο Φαίδων του Πλάτωνος.

Μετὰ λίγα λεπτά εσηκώθη κατευθύνθη σε μιὰ γωνιά τῆς αἰθούσης καὶ μὲ δάκτυλα ποῦ ἐφαίνοντο ἐξοικειωμένα ἐτράθηξε ἕνα χονδρὸ βιβλίον, ποῦ σύμπτωσις ἄλλίγο πρὶν ἔμπει εἶχα συμβουλευθεῖ: Le Dictionnaire Philosophique τοῦ Franck.

Σήμερα ὅλη αὐτὴ ἡ λειτουργικὴ οὕτως εἰπεῖν ἐξέλιξις κινήσεων παιδιοῦ τῶν γραμμάτων δὲν θὰ μὲ ἔπειθε καὶ πρὶν ἀπ' ὅλα δὲν θὰ κινουσε κἂν τὴν περιέργειά μου. Πόσα παιδιὰ σήμερα στὴν Ἀλεξάνδρεια διαβάζουν ἐπειδὴ ἄλλοι διαβάζουν. Ἡ μελέτη, ἡ ἐπίδειξις μελέτης, κατήντησε μιὰ μόδα. Ἀλλ' ἐκεῖνη τὴν ἐποχὴ ὅσοι ἐδιάβαζαν, ἐδιάβαζαν γιὰτὶ πράγματι κάτι τοὺς ἔσπρωχνε, γιὰτὶ τὸ εἶχαν μέσα τους, καὶ παρ' ὅλες τὶς ἐναντιότητες τῶν γονέων καὶ τὶς κοροϊδίες τῶν συμμαθητῶν.

Ἐπλησίασα τὸ παιδὶ αὐτό, τὸ ἐγνώρισα. Μιὰ φιλικὰ δεκατεσσάρων ἐτῶν μᾶς συνδέει σήμερα. Ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐτῶν ποῦ εἶχε τότε.

IV

ΠΕΣΣΙΜΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΑΤΟΜΙΣΜΟΣ

Ἡ ἐποχὴ ἐκεῖνη ἔτεινε πρὸς κάτι τὸ μεγάλο. Ὁ κόσμος ἐδυσφοροῦσε μὲς στὴ γλύκα τῆς ζωῆς, μέσα στὴν εὐζωΐα. Ὁ πεσσιμισμὸς — ὁ φιλοσοφικὸς — δὲν μπορεῖ νὰ εἶναι γέννημα παρὰ δυνατῶν ἀτομικότητων. Ὁ ἀδύνατος δὲν εἶναι πεσσιμιστὴς ἀπεναντίας, ἀντιδρᾷ μὲ κάθε τρόπο στὸν πεσσιμισμὸ διότι τὸν φοβάται, διότι τὸν τρέμει· προτιμᾷ νὰ τὸν ἀγνοεῖ. Ἡ πληθώρα ζωῆς φέρει τὸν πεσσιμισμὸ. Τὸ ἄτομο ποῦ γεννήθηκε μὲ δυνατὲς τάσεις, μὲ

ὄρμεις πολεμικὲς, μὴ ξεύροντας — σὲ μιὰ ἐποχὴ εἰρήνης — πῶς νὰ τὲς διαθέσει, πῶς νὰ ἐξασκήσει τὲς ἐνέργειες του στρέφεται ἐναντίον τοῦ ἑαυτοῦ του. Κηρύσσει ἕνα πόλεμο ἄγριο ἐναντίον τοῦ ἑαυτοῦ του· καὶ ποῖος ἀγῶνας πῶς μὲγάλος, πῶς γόνιμος σὲ ἐκπλήξεις, ἀπὸ τὸν ἐσωτερικὸ ἀγῶνα, μὲ τὶς διαρκῶς ἐναλλάσσουσες συμπτώσεις καὶ τύχες;

Τὸ ἄτομο τότε — ποῦ ἤξευρε, ποῦ εἶχε διδαχθεῖ ἀπὸ τὴν φιλοσοφία, ἀπὸ τὴν ἐπιστήμη, πῶς ζωὴ θὰ πεῖ πάλι — ἐγύρευε διαρκῶς τὴν πάλι· τίποτε δὲν τοῦ προκαλοῦσε δυσφορία καὶ ἀνία, ὅσον ὁ μέτριος, ὁ ἡσυχος, ὁ ἡρεμος, ὁ εἰρηνικὸς βίος. Στὸν ἑαυτὸ του διέκρινε τὸ ἀντικείμενο ἐνὸς ὠραίου ἀγῶνος:

ΚΑΛΟΝ ΓΑΡ ΤΟ ΑΘΛΟΝ

Ὁ πεσσιμισμὸς τῆς ἐποχῆς ἐκεῖνης δὲν ἦταν ἀρρωστιάριος, ἦταν πεσσιμισμὸς ἡρωϊκός· ἦταν σπατάλη, πολυτέλεια. Δὲν ἦταν ἄρνησις τῆς ζωῆς ἀλλὰ τῆς κοινῆς, τῆς μέτριας ζωῆς. Τὸ νὰ ζεῖ κανεὶς ἐσήμερις τότε, νὰ πλάθει μέσα του μιὰν ἀτομικότητα ἰσχυρὴ, νὰ δημιουργεῖ κάτι τὸ μοναδικό, ἀπαλάσσοντας τὴν ἀπο κάθε τι τὸ ξένο, δίδοντας τῆς τὲς ὠραιότερες πραγματοποιήσεις. Τὸ ἄτομο ἦταν γλύπτης. Περιφρονόντας τὲς ἐπιπόλαιες γραφικότητες ἐπέδιδετο σ' ὅλα τὰ βαθυὰ σκαλίσματα.

Ὁ καθεὶς ἐγύρευε νὰ γίνῃ «μοναδικός». Ἡ «μίμησις», ἡ «συνήθειες» ἦσαν μισητές.

Ὁ ἡρωϊκὸς πεσσιμισμὸς εὗρισκε τὴ φυσικὴ του προέκτασι στὸν ἀτομισμὸ. Ἡ «ὑπερηφάνεια τῆς ζωῆς» ἐμπόδιζε τὴ μεμψιμοιρία, τὴν ἀπογοήτευσι. Ἡ αἰσθητικὴ θεὰ τῆς πραγματικότητος ἐμετρίαζε τὴν ἐντύπωσι τραγικότητος ἢ κωμικότητος ποῦ δίδει. Ἡ πραγματικότης ἐφαίνετο ὠραία, διότι αὐτὴ τὴν ὁποῖαν ἀτένιζε τὸ ἄτομο ἦταν ἡ πραγματικότης μὲ τὴν πλατεΐα τῆς σημασίας. Τὶ ὠραῖο θέαμα γιὰ ἕνα πνεῦμα τῆς ἐποχῆς ἐκεῖνης, πράγματι: ἡ ἐπικὴ cavalcade τῆς ζωῆς μέσα στὸ χρόνο καὶ τὸ χῶρο.

Ἐκεῖνο ποῦ ἔκανε τὴ ζωὴ νὰ φαίνεται γλυκεῖα τότε, εἶναι ποῦ τὰ προβλήματα αὐτὰ ἀπασχολοῦσαν τὰ μυαλά καὶ ὄχι ἄλλα. Ἡ πνευματικὴ ζωὴ δὲν ἦταν συμφεροντόλογος, δὲ ἦταν ἀπορροφημένη ἀπὸ ἀγωνιώδη τωρινὰ προβλήματα, διεκδικήσεις ποῦ ἀπαιτοῦν γρήγορες λύσεις, ποῦ κινδυνεύουν ἀπὸ λύσεις, ἡ ὁποῖες δὲν εἶναι θεραπεία, ἀλλὰ

πρόξενοι νέων κακῶν. Ἐλεύθερο τὸ ἄτομο ἀπὸ φροντίδες ἐφήμερες, χωρὶς σύγχυσι στὸ μυαλὸ ἀπὸ προτάσεις, λύσεις, προβλήματα τῆς ἡμέρας, ἀπελάμβανε μιὰ ὠραία πνευματικὴ ζωή. Ἡ πνευματικὴ αὐτὴ ζωὴ ἦταν ὁ πλοῦτος του. Ὡς οἱ ἀρχαῖοι σοφοί, τὸ ἄτομο ἀφίνετο στὲς δημιουργικὲς τάσεις τοῦ μυαλοῦ του. Ἡ σκέψις τότε ἐθεωρεῖτο κατὰ τὸ ἱερό, ὡς ἡ ἀνώτερη λειτουργία τῆς ζωῆς καὶ ἡ εὐγενέστερη σχολία τοῦ ἀνθρώπου. L'homme est un roseau pensant, εἶχε πεῖ ὁ Pascal. Ἡ γλύκα τῆς ζωῆς ἦταν τότε ἡ ἔκφρασις, ἡ ἀπόλαυσις τῆς ἐλευθέρου σκέψεως. Σκεπτόμενος ὁ ἄνθρωπος ἀπελάμβανε τὴ ζωὴ, ὅλη τὴ ζωή.

Σκέψις, ζωὴ — δὲν ἐξεχώριζαν.

Πόσο εὐνοϊκὸ περιβάλλον γιὰ τὴν ἐξέλιξι μιᾶς σκέψεως εἰλικρινοῦς, τὸ ἀλεξανδρινὸ περιβάλλον τῆς ἐποχῆς ἐκείνης! Χιλιάδες κόσμου ποῦ ὁ χρηματισμὸς — ὁ εὐκολὸς — ἡ κερδοσκοπία, ἔτρωγε ὅλες τὰς φροντίδες τους, ἀδιαφορόντας ἐντελῶς πρὸς τὴν πνευματικὴν ἐργασία τῶν ἐλαχίστων ἐξαιρέσεων. Ὁχι ἐχθρικοί, ἀδιάφοροι! Εὐμενεῖς μᾶλλον τῇ στιγμῇ ποῦ τοὺς ἐφθανε ἡ ἐκκλησιαστικὴ ἀποκάλυψις ὅτι γιὰ μερικοὺς τὸ πρόβλημα τοῦ χρημάτος δὲν ἦταν τὸ μοναδικὸ πρόβλημα. Ἀναλόγως μάλιστα τῆς ἐπιτυχίας ἢ ἀποτυχίας τῆς ἡμέρας πρόθυμοι νὰ ἐπαινεσοῦν, ἀκόμη καὶ νὰ ζηλέψουν, κατὰ νὰ ψιθυρίσουν... γιὰ vocation manquée. Ἡ Ἀλεξάνδρεια τότε, ὅπως τότε, εἶχε τὸ Χρηματιστήριον τῆς Πλατείας, τὴ Μπόρσα τοῦ Μινε-ἔλ-Μπάσας, ἀλλ' εἶχε καὶ μερικοὺς ναοὺς, εἶχε μερικὰ καταφύγια, μερικὰ κάμαρες, ὅπου ὀλίγοι, πολὺ ὀλίγοι, ἀγρυπνοῦσαν τὰς γαλήνιες νυκτερινὰς ὥρες — noctes vigilare serenas — μελετόντας τὸν ἑαυτὸ τους κυνηγόντας ἓνα ἰδεῶδες τέχνης, ἐπιζητόντας μιὰ πρωτοτυπία. Ἀγνοημένοι ἀπ' τὸ πλῆθος, μακρὰ ἀπ' τὰ μεγάλα πνευματικὰ κέντρα, δὲν παραπονούντο. Γι' αὐτοὺς, ἡ ἄγνοια, ἡ ἀσημότης μὲς στὴν ὁποῖαν περνοῦσε ἡ ζωὴ των ἦταν μιὰ ἐξασφάλισις τῆς σκέψεως των. Ἐρημῖται ἀληθινοί, μέσα σὲ μιὰ διεθνή πόλι, ταπεινοὶ στὸ βίον τους, ὅσο περὶ φανοὶ στὴ σκέψιν τους.

Ἀπὸ τότε τὰ πράγματα ἄλλαξαν. Ἡ Ἀλεξάνδρεια, ἀπέκτησε καὶ ἄλλα κέντρα, πλὴν ἀπὸ τὸ Χρηματιστήριον, ὅπου συζητοῦν θορυβωδῶς, ὅπου φωνασκοῦν, ὅπου ὦρα

μὲ τὴν ὦρα σημειῶνεται τὰ βήματα, ἡ χειρονομίαι ἐκείνων ἀκριβῶς ποῦ θᾶθειαν νὰ περνοῦσαν ἀπαρατήρητοι ὡς ἄλλοτε. Καὶ ἡ Ἀλεξάνδρεια ἔχασε ἐκεῖνο ποῦ εἶχε τὸ μοναδικὸ ὡς πόλις στὸν κόσμον. Ὡς κλίμα, ἀτμόσφαιρα, περιβάλλον, εἶχε κατὰ τὸ ἐρεθιστικὸ γιὰ τὴ σκέψιν ποῦ ἐπροκαλοῦσε τὴν διάνοια στὰ τολμηρὰ ταξείδια, ἀλλ' εἶχε καὶ τὸ μοναδικὸ προτέρημα, νὰ εἶναι σὰν λιμάνι, ὅπου εὗρισκε κανεὶς ἡσυχία, ὅπου ὕστερα ἀπὸ ἓνα πολυμοχθὸ ταξείδι, ἄφρινε τὴ βάρκα του ν' ἀράξει.

Τὸ μοναδικὸ αὐτὸ προτέρημα ἡ Ἀλεξάνδρεια σήμερον τὸ ἔχασε.

Κέντρο πνευματικὸ σήμερον, ὑφίσταται ὅλες τὰς δυσάρεστες συνέπειαι τοῦ μεγαλείου της, ἰδίως τοῦ πνευματικοῦ νεοπλουτισμοῦ της. Ἡ μάζα ἐκέρδισε, οἱ ἐκλεκτοὶ ἔχασαν.

O beata solitudo, sola beatitudo.

Γ. ΒΡΗΣΙΜΙΤΖΑΚΗΣ

Ο ΦΑΡΟΣ ΤΗΣ ΣΩΤΗΡΙΑΣ

«Καλὴ μου... Διάβηκαν ἀπὸ τότε ποῦ χωρίσαμε τόσα χρόνια, χρόνια μαρτυρικά, γεμάτα πόνο γιὰ τὴν ζωὴ μου... Ἡ θύμησή σου μὲ ζαλίζει, μοῦ φέρνει στὸ μυαλὸ τὰ ἡδονικά σου χάδια, τὴ ζῆλη τῆς μυρωδιᾶς π' ἀνάδυνε ἡ μυρωμένη σου σάρκα, τὴ θέρη τῶν φλογερῶν σου φιλιῶν... Ἐρχονται ὅλα στὴ θύμησή μου καλὴ μου, κ' ἡ καρδιά μου χτυπᾷ δυνατὰ, τὰ χέρια μου ἀπλώνονται στὸ κενὸ σὰν νὰ θέλουν ν' ἀγκαλιάσουν τὸ τορνευτὸ σου κορμί!...

» Ἡ θύμησή!...

» Τὶ κακὸ πράγμα ποῦναι κ' ἡ θύμησή!... Μοῦ ζωντανεύει στὸ μυαλὸ ὅλα τὰ χρόνια ποῦ ἔζησα μαζί σου, γεμάτα ἔρωτα καὶ γλέντι, μοῦ φέρνει μπρὸς στὰ μάτια μου διάφορες εἰκόνας τῆς παλιᾶς μας ζωῆς!... Καὶ νά, ἡ μιὰ φεύγει καὶ στὸ μέρος της ἔρχεται ἄλλη πιὸ συγκινητικὴ, πιὸ σπαραχτικὴ!... Κ' ὕστερα... ἡ εἰκόνα τοῦ χωρισμοῦ... Χωρίσαμε σὰν δυὸ καλοὶ φίλοι, σὰν

ταξειδιάρικα πουλιά, σὲ δυὸ ἀντίθετους δρόμους, ἐσὺ πέρνοντας τὸν δρόμο τοῦ μεγαλείου καὶ τοῦ πλούτου, ἐνῶ ἐγὼ τὸ σκοτεινὸ καὶ καταφρονεμένο δρόμο τοῦ δραματιστῆ. . .

» Ὁ πόνος τοῦ χωρισμοῦ μας μ' ἔρριξε σὲ μιὰν ἄβυσσο, σὲ μιὰν ἀτέλειωτη ἀγωνία. . . Ποθοῦσα νὰ βρῶ μιὰν ἀγάπη σὰν καὶ τὴ δική σου, μιὰν αἰώνια ἀγάπη. . .

» Ἐνωσα τὸν παλμὸ τῆς ζωῆς μου μὲ μιὰ ὁμορφη κουκλίτσα μὲ κατάμαυρα μάτια. . . Τὴν ἀγαπῶ. . . Κοντὰ τῆς ζωῆς εὐτυχισμένος. . . Μὰ εἶμαι κακός. . . Τὴν κάνω νὰ θλίβεται. . . Ἡ καρδιά μου συντρίβεται σὰν βλέπω τὰ κρινόλευκά της χεράκια βουτηγμένα στὶς σαπουνάδες ἢ τυλιγμένην μέσα σὲ μιὰ κατάσπρη μπλούζα, ποῦ τὴν κάνει νὰ μοιάζει μὲ νοσοκόμα, νὰ διορθώνει τὸ φτωχικὸ τῆς σπῆτι. . .

Δυὸ βαρῦνὰ δάκρυα κύλισαν ἀπὸ τὰ μάτια τῆς Νίνυας, ἔβαλε τὰ λίγα χειρόγραφα στὸ μικρὸ γραφεῖο τοῦ ἀντρός της, τραβώντας πίσω μὲ τρόμο τὸ χέρι της σὰν νᾶχε βεβηλώσει τίς σκέψεις του κ' ἔτρεξε γιὰ τὴ δουλιὰ της. Ἐπρεπε νὰ ἐτοιμάσει τὸ φτωχικὸ φαγὶ τοῦ δείπνου. . . Ὁ ἄντρας της θ' ἀρχότανε τώρα κ' ἤθελε νὰ τᾶρει ὅλα ἔτοιμα. . .

Ἡ πόρτα ἀνοίξε καὶ φάνηκε τὸ ψηλὸ παράστημα τοῦ Ἑρρίκου. Πρόωρες ρυτίδες αὐλάκωναν τὸ στοργυλὸ του πρόσωπο ποῦ τὸν ἔκαναν νὰ δείχνει ἄνθρωπο γηρασμένο μὲ βαθυὰ σκέψη στὸ μυαλό.

Στὸ τραπέζι δὲν ἄλλαξαν οὔτε μιὰ κουβέντα γιὰ τὸ Ἑρρίκος βιαζότανε νὰ τελειώσει ποῖο γρήγορα γιὰ νὰ καθήσει στὸ γραφεῖο. . . Ἡ γυναῖκα του πλάγιασε, ἐνῶ κείνος κάθησε στὸ μικρὸ του γραφεῖο γιὰ νὰ συμπληρώσει τὸ διήγημά του, νὰ γράψει κείνα ποῦχε συλλογισθεῖ τὴν ὥρα τῆς δουλιᾶς του. Ἐπιασε τὸ μολύβι κάτι γιὰ νὰ γράψει, μὰ δὲν τὸ κατώρθωσε. Μάταια γύριζε μὲ τὴν φαντασία του νὰ βρεῖ ὅσα πρὸ ὀλίγου φαντάστηκε, ρίχνοντας ἀνώφελα βλέμματα παντοῦ, στὸ κάθε τυχὸν ἀντικείμενον.

Σηκώθηκε, πῆγε καὶ κάθησε στὸ κρεβάτι, κοντὰ στὴ γυναῖκα του ποῦ κοιμότανε ἴσχυα μ' ἓνα ἀθῶο χαμόγελο στὰ κερασένια τῆς χεῖλη, τὴν κύτταξε μ' ὅλη τὴν δύναμι τοῦ εἶνε του σὰν ν' ἄθελε νὰ βρεῖ σ' αὐτὴ τὰ λόγια ποῦχε ξεχάσει. Κάθησε πάλι στὸ γραφεῖο του, σκάλισε μὲ τὰ δυὸ του χέρια τὰ κατάμαυρά του μαλλιά, χασμουρήθηκε κ' ὕστερα ξάπλωσε

νὰ κοιμηθῆ στὸ πλάι τῆς συντρόφου του. Ὁ ὕπνος χάθηκε ἀπ' τὰ μεγάλα του μάτια κ' ἀφήκε τὴν φαντασία του νὰ φτερουγίσει παντοῦ, σὲ πράγματα ποῦ τὸν ἐνδιέφεραν. . . Σκεφτότανε πῶς ἔπρεπε τὴν ἄλλη μέρα, δίχως ἄλλο, νὰ παραδώσει τὸ διήγημά του ἔτοιμο γιὰ τὸν μεγάλο διαγωνισμό τοῦ περιοδικοῦ ὃ «Ἀνθρωπος τῶν Γραμμάτων». Ἄπ' αὐτὸ ἐξαρτᾶτο ἡ τύχη του κ' ἡ δόξα του μαζί. Ἦθελε μὲ κάθε τρόπο νὰ κερδίσει, νᾶβγει πρώτος, γιὰ νὰ παρθεῖ ὡς συνεργάτης στὸ περιοδικό. Φανταζότανε τὸν ἑαυτὸ του ἄξιο γιὰ τέτοια θέση. . .

Μιὰ ἀόριστη δύναμη τὸν ἐσπρωχνε νὰ σηκωθεῖ, νὰ γράψει τὸ τέλος τοῦ διηγήματός του. Σηκώθηκε σιγά-σιγά, ἔβγαλε τὸ χέρι του ἀπὸ τὸν λαιμὸ τῆς γυναίκας του ποῦ τὴν εἶχε ἀγκαλιασμένη, κατέβηκε ἀπὸ τὸ κρεβάτι, κάθησε πάλι στὸ μικρὸ του γραφεῖο κ' ἄρχισε νὰ γράψει:

«Τὰ σύννεφα διαλύθηκαν, κ' ὁ λαμπρὸς ἥλιος σκόρπισε τὲς φασόλες ἀχτίδες του παντοῦ. . . Τὸ φῶς τῆς ἡμέρας ξαφάνησε τὴ σκοτεινιά τῆς νύχτας. . . Ὁ ἄσωτος γυιὸς γύρισε καὶ ζητᾶ συγχώρηση. . . εἶδε τὴν πραγματικὴν ζωὴ, τὸν ὀλεθρο ποῦ ξαπλώνεται παντοῦ. . .

» Ἀκουσε! . . . Ἀφίσα ποιά τὴν παλάτι μου ζωή. . .

Πᾶνε τὰ ξενύχτια καὶ τὰ γλέντια, οἱ χοροὶ κ' οἱ ἀπολαύσεις. . . Εἶμαι σήμερα ὁ ἄνθρωπος ποῦ ζητᾶ τὸ ὠραίο, τὸ εὐγενικό! . . . Ψάχνω ψηλαφητὰ μεσ' στὸ βαθὺ σκοτάδι τῆς τωρινῆς μὸς ζωῆς νὰ ξεφύγω ἀπὸ τ' ἀμέτρητα στενὰ δρομάκια ποῦ σὲ ὀδηγοῦν στὴν αἰώνια καταστροφή, νὰ βρῶ τὸν μεγάλο δρόμο ποῦ ἀκολουθοῦν οἱ εὐγενεῖς καὶ νὰ τὸν διαβῶ μὲ θάρρος. . . Θὰ φθάσω ἀργὰ ἢ γρήγορα στὸ τέλος του, κεῖ ποῦναι τὰ παλάτια τῆς Πραγματικότη-τας, νὰ ζήσω κοντὰ της, νὰ γνωρίσω τίς ἀπαιτήσεις της, νὰ μάθω τὰ ἦθη κ' ἔθιμά της κ' ὕστερα γυρνώντας πίσω πάλι στὴ σκοτεινιά ποῦ ζοῦμε, θ' ἀνέβω ψηλά, πολὺ ψηλά, ἀπ' ὅπου νὰ μπορῶ νὰ βλέπω καὶ νὰ μὲ βλέπουν, ν' ἀκούω καὶ νὰ μ' ἀκούουν ὅλοι, καὶ νὰ φωνάζω ὅλες τῆς τίς ἀπαιτήσεις. . . Ὑστερα, ἀνάθοντας τὸν φάρο τῆς σωτηρίας, θ' ἀφίσω νὰ σκορπίσει τὸ σωτήριο του φῶς στὰ σκοτεινισμένα μονοπάτια τῆς πρόστυχης ζωῆς μας! . . . Ἡ Ὑπουλότης κ' ἡ Διαφθορὰ θὰ χαθοῦν, ἐνῶ τὸ Σέβας θὰ κερδίσει τὴν δόξα του». . .

Ο ΣΚΕΛΕΘΡΑΣ ΚΑΙ ΑΛΛΑ ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ—

ΚΥΠΡΟΣ

Δίχως άλλο, γιὰ νὰ κρίνη κανεὶς τὸ βιβλίον, χρειάζεται νὰ τὸ ἀπομονώσῃ ἀπὸ τὸν ἄνθρωπον. Ὁ κ. Νικολαΐδης, ὁ ἄδελφός φίλος, ὁ ἀνυπόκριτος, ὁ διαχυτικός, ὁ ἐνθουσιώδης, ὁ γεμάτος πίστη γιὰ τὴν τέχνην του καὶ ἀγαθότητα γιὰ τὴ ζωὴν, εἶναι τόσο ἀσυμβίβαστος, τόσο ξένος μὲ τὴν ἐπιφύλαξιν καὶ τὴν ψυχρὴν περιστολήν τῆς κριτικῆς!

Ὁ «Ἀδέξιος» εἶναι, μέσα στὸν τόμον τῶν διηγημάτων του, τὸ πιὸ ποιητικόν. Ἐνας ἀνθρώπινος τύπος, ἕνας φτωχὸς μελλοθάνατος, ἀνάμεσα στὴν ἀπόκριαν καὶ στὴν ἀγχόνην. Κι' ἕνας κρεμασμένος παλιάτσος, ἀποκριάτικο ντόμινο, μὲ δυὸ ὄψεις ἀντίστροφες, μὲ δυὸ ἀντίμαχες πλευρὰς, πού ὁ καθένας πέρνει ὅποιαν τοῦ ἀξίζει. Ὁ Πιερότος τοῦ Βερολίου, συγκρατημένος στὴ μετριοφροσύνην του καὶ ἀπαράμιλλα εὐγενικός στὴ θλίψιν του, ἐξατμίζει, — σχεδὸν ὁλότελα γιὰ κάθε ἐπιπόλαιον μάτι, — κάτω ἀπὸ τὴν πούδραν καὶ τὸ χαμόγελόν του, ὅλη τὴν πίκραν καὶ τὸ πάθος τῆς ζωῆς. Ἄλλ' αὐτὴ ἐδῶ ἡ ἄσαρκη ὑπόστασις, ἡ «παννένια» (γιὰ νὰ θυμηθοῦμε τὴ φράσιν τοῦ Ρ. Φιλύρα, πού ἕνας ἄλλος «Πιερότος» ἦταν τὸ ὕστερον ποίημά του) ἡ ἐντελῶς ἄδεια ἀπὸ μέσα, — ἐπίπεδη, ἀγέρηνη, πιότερο σκιὰ παρά σχῆμα, τσακισμένη ἀπ' τὸν ἄνεμον σ' ὅλες τῆς τῆς γραμμῆς, — εἶναι ἕνας σταθμὸς ἀκόμη μακρύτερα, μιὰ τραγικότητα γυμνὰ σαρκαστικὴ.

Ἀπὸ τὴν ἄλλη μεριά τὸ «Μυστικόν» εἶναι τὸ σοβαρὰ χαριτωμένον διήγημα τῆς συλλογῆς. Ἀπὸ μιὰ ζωηρὴ ἠθογραφία, ἀνεβαίνει σὲ ἀληθινὴν ψυχολογίαν. Ἰσως ὁ τύπος τοῦ γέροντος νὰ εἶναι κάπως προσχεδιασμένα κωμικός, — μὰ πάντα ἄρκετὰ φυσικός· ὅμως ἡ Κερὰ Μαριδίτσα εἶναι ἡ ἴδια ἡ ἔκφρασις τοῦ ὕστερισμοῦ, τῆς ἀδημονίας, τοῦ πεισματος, μπροστὰ στὸ ἀπρόσκοπτον, μπροστὰ στὸ περιβάλλον τοῦ γάμου καὶ τοῦ θανάτου θάταν γιὰ κάθε ἄλλον συγγραφεὴ ἕνας πειρασμός· θὰ τόνιζε γεωμετρικὰς ἀντιστοιχίας, ἀντιποιητικώτατες καὶ κουραστικὰς.

Ἐδῶ περὶ ἐντελῶς πολιτισμένα, ὁμαλά, σχεδὸν ἀνεπαίσθητα.

Οἱ «Λίδυμες» δὲν ὕστερον καθόλου σὲ ψυχολογίαν ἔχουν ἀκόμα, γενικώτερα, μιὰ τόσο γυναικεία ἀΐσθησις ἡ μιὰ τόσο θηλυκὴν ἀτμόσφαιραν, πού καὶ μιὰ γυναίκα συγγραφεὺς θὰ ζήλευε τὴν πιστότητα τῆς. Ὑπάρχει ἐδῶ κάποια ἄσάφεια πού θολώνει, προπάντων, στὸ τέλος, τὸν τύπον τῆς Ἀτωνίας· μὰ ἡ φυσιογνωμία τῆς Μαριάννας ἀπομένει ἀκέραια· σκληρὴ, δοσμένη στὸν ἑαυτὸν τῆς, βίαια στὴν πλάνην τῆς, βίαια στὴν πάλιν τῆς, βίαια στὴν αὐτόβουλην συντριβὴν τῆς καὶ τὴν αὐτοκαταδίκην τῆς.

Ἡ «Περσφάνεια τῆς Ὑγείας» εἶναι ἀποκάλυψις ψυχολογικῆς δημιουργίας καινούργιας πραγματικῆς ἔννοιαν. Ἡ ἐξέγερσις τῆς ὑγείας ἐναντία στὴν ἀρρώστειαν, εἶναι σὰν διαμαρτυρία τῶν παλιῶν ἀξιών τῆς φύσεως, ἐναντία πρὸς τὶς τεχνητὰς ἀξίας, τὶς θετὰς πραγματικότητας.

Τέλος, γιὰ τὸν «Σκέλεθρον», θὰ πρεπε ν' ἀφιερωθῆ ἀνάλυσις ξεχωριστὴ. Συνορεύει, μὲ τρόπο πρωτότυπον, πρὸς τὴ μεταφυσικὴ σφαῖραν. Ὁ Σκέλεθρος ὁ φτωχὸς κοκκαλιάρης, πούλησε τὸ θάνατόν του, γιὰ νὰ κερδίσῃ τὴ ζωὴν. Πούλησε τὸ «σκέλεθρόν» του σὲ Ἰνστιτούτον. Πούλησε κατὰ τὸ ὁλότελον δικόν του — τὸ ἀναπαλλοτριώτον· κατὰ τὸ ὁλότελον ξένον — τὸ ἀπαρῆραστο. Ἡ καταδίκη ἔρχεται ἀκατάσχετη, ἀντὶς ἡ ἀσφάλεια! Ἄν ὁ καιρὸς πού ζοῦμε, — ὁ καιρὸς πού ζοῦμε! — δὲν λησμονήσεν ἀκόμα τί θὰ πῆ Τύψη ἐδῶ θάβῃ μιὰ ζωηρότατην, λεπτότατην, ἀπεικονιστῆς. Πάντα καὶ παντοῦ παρούσα, τυραννικὴ Νέμεσις, ἀνακατεμένη μέσα στ' ἄψυχα, καλεσμένη μέσα ἀπ' τὰ νοήματα, καὶ ἀπ' τὰ λόγια, καὶ ἀπ' τὶς πράξεις, κάνει τὰ πάντα σύμβολά τῆς γιὰ νὰ ξεπροβάλλει. Ὁ παράροτος αὐτὸς ἐκνευρισμὸς καταλήγει ἐπὶ τέλους στὸ πείσιμα· ὁ Σκέλεθρος ἀπανθροκώνεται μόνος του· τὸ ἀπάτησε τὸ Ἰνστιτούτον! Εὐτυχημένος νὰ ταυριστῆ μὲ τὸν ἐστιτικὸν νόμον τῆς φθορᾶς, — πού σὰν ὄν ὀργανικὸν ἔχει καὶ αὐτὸς τὸ μερίδιον του, — παραδίδει τὰ κόκκαλά του νὰ λυώσων μαζὶ μὲ τὸ χῶμα, μέσα στὴ βαθμιαίαν ἐκμηδένισιν. Μὴν εἶναι τάχα τὸ σύμβολον τοῦ ἐκπολιτισμοῦ, πού δὲν μπορεῖ νὰ κολουθῆσῃ ὡς τὶς ἀκρότητες;

Τὸ διήγημα τοῦ Νικολαΐδου εἶναι ἡ ψυχολογία τῆς

μυστικοπάθειας — ὄχι ανεξάρτητης μὰ ἐξελισσομένης πα-
ράλληλα μὲ τὴν καθημερινή, τὴ γνώριμη ζωή.

Σὰν τέτοιο, φαντάζομαι πραγματικά καλλιτε-
χνικὸ τὸ διήγημά του. Ὁ μυστικισμὸς εἶν' ἔννοια δυσ-
πόστατη· εἶναι ἑρασιτὴς τόσο τοῦ φαινόμενου, ὅσο καὶ τοῦ
ἀφρημένου· τῆς φόρμας, ὅπως καὶ τῆς ἰδέας: εἶναι ἡ
γέφυρα ἀνάμεσα στὸν πραγματισμὸν καὶ
στὸν ἰδεαλισμὸν. Γιὰ τοῦτο, φαντάζομαι τὸν
μυστικισμὸν στὴ φιλολογία ἀναπόσπαστα δεμένον μὲ τὸ
ῦφος. Τέτοια τέλειαν ἀρμονία καὶ ἀνταπόκριση ἐγνώρισα
στὰ πρῶτα διηγήματα τοῦ κ. Νικολαΐδη, — ἀκόμα θυ-
μοῦμαι τοὺς «Υψηλότες» του στὸ «Λόγος»... Ὅμως
ἐδῶ — δὲν ξέρω ἂν γελιέμαι — θαρρῶ πῶς, ἐκτὸς ἀπὸ τὸ
Σκέλεθρον, τὸ ῦφος ἔχει κάπως παραμεληθῆ.

Ἐπάρχουν ἄξαφνα ἓνα σωρὸ φράσεις του ποὺ κυκλο-
φοροῦν στὴν πρόχειρον ὁμιλία· πολλὰ εἶναι σημειωμένες
μὲ κυριὰ στοιχεῖα, μὰ τί μὲ τοῦτο; δὲν ἔπρεπε νὰ βρε-
θοῦν οἱ ἀντίστοιχοι; καὶ μάλιστα ἀπὸ συγγραφεῖς τόσο
προηγμένον αἰσθητικά; Ἐπάρχουν καὶ ἐκφράσεις μισοτε-
λειωμένες· καὶ αὐτὰ χαλαρώνουν τὴν ὁμοιοφορία τοῦ
ῦφους καὶ ὑποβιβάζουν τὴν φιλολογικὴν ἀξία του.

Ἐποθέτω, μὲ ἀνησυχία, μήπως ὁ συγγραφεὺς καλλι-
έργησε τὸ ῦφος ἀποκλειστικά, ἀποσπῶντας τὸ ἀπὸ τὴν
οὐσία, στὶς Ἀνθρώπινες καὶ Ἀνθινες
Ζωές. Θάταν κρῖμα. Τὸ ἔκτακτα φροντισμένο — τυπικὰ
συντακτικὰ, αἰσθητικὰ — ῦφος ποὺ ἔχουν οἱ μικρὰ ἐκεί-
νες ποιητικὰς πρόζες, τὸ φαντάζομαι δεμένο ἀναπόσπαστα
μὲ τὰ διηγήματά του: καὶ αὐτὰ, κυβερνημένα μὲ τὴν ἰσορ-
ροπία του, τὸ ρυθμὸν του, τὴν τάξιν του, — φιλολογικὰ
ἔργα ἐντελῶς ἄρτια!

ΤΕΛΟΣ ΑΓΡΑΣ

Η ΕΚΘΕΣΗ ΚΑΛΜΟΥΧΟΥ

Ἡ ζωγραφικὴ εἶναι ἡ τέχνη ποὺ ἀπὸ κάμποσο καιρὸ
ἔσπασε τὰ δεσμὰ της καὶ μὲ ἔντονη δυναμικότητα βαδίζει
στὸ δρόμον τῶν νέων της τάσεων. Ποικίλης ἀντιλήψεως τῶν
κριτικῶν αἰτιολογοῦν τὴν βασισιμένη καινούργια της κα-
τεύθυνση. Ἡ προσπάθεια γιὰ νὰ δημιουργήσῃ καινούργιες
φόρμες μιὰ καὶ ἀπαλλαχθεὶ ἀπὸ τὴν παλιὰ, τείνει φαινομενικὰ
νὰ δικαιολογηθεὶ ἀπὸ μερικὸς ἀπὸ τὴν τελειοποίησιν τῆς φω-
τογραφίας. Ἡ ἀποψη αὕτη δὲν μπορεῖ νὰ εἶναι ἰκανοποι-
ητικὴ παρὰ μόνο ὡς πρόχειρη καὶ εὐκολοκατάληπτη ἐξήγησις
τῶν μνημένων γιὰ τοὺς ἀμύητους, καὶ ὄχι φυσικὰ σὰν πόρι-
σμα βαθειᾶς μελέτης τῆς ἀφορμῆς τῶν νέων κατευθύνσεων
τῆς ζωγραφικῆς. Ἐκτὸς κυριῶς ποὺ τεχνικὰ ἡ φωτογραφία
δὲν εἶναι σὲ θέση νὰ κάμῃ τίς ἐπεμβάσεις στὶς ὁποῖες προ-
βαίνει ὁ ζωγράφος στὴν ὁμαδικὴ ἀναπαράστασις συμπληρώ-
νοντας, καὶ διορθώνοντας τὸ μοντέλον κατὰ τὴ θέλησίν του
— ἡ μηχανὴ δὲν μπορεῖ νὰ ἐκτοπίσῃ τὴν τέχνην — ἡ φω-
τογραφικὴ εἶναι μιὰ τεχνικὴ ἐξυτηρέτησις καὶ ὄχι μιὰ
γνήσια τέχνη. Ἐὰν ὁ ἀκαδημαϊσμός δὲν εἶχε ν' ἀντιμετω-
πίσει πολὺ σοβαροτέρους κινδύνους, δὲν μπορούσε βέβαια
νὰ φοβηθεὶ μεγάλα πράγματα ἀπὸ τὴν φωτογραφία.

Ὅστε εἶναι ἄλλα, βαθύτερα αἰτία ψυχολογικὰ τῆς ἐ-
ποχῆς μας ποὺ σπρώξαν τὸ ζωγράφον νὰ ζητήσῃ νέα στοι-
χεῖα στὴν τέχνην του πειρὶ ταιριαζόμενα μὲ τοὺς σημερι-
νοὺς ὅρους ζωῆς. Ἡ ἐκδήλωσις τῆς Τέχνης πρέπει νὰναι
ἀναγκαστικὰ ἀνάλογη καὶ σύμφωνη μὲ τὴν τωρινὴν μας
νοοτροπία γιὰ νὰ μπορέσῃ νὰ μᾶς συγκινήσῃ αἰσθητικὰ.

Ὁ ἀκαδημαϊσμός ποὺ ἔφτασε στὴν τέλεια ἐκπλή-
ρωσις τοῦ σκοποῦ του, τὴν ἀναπαράστασις τῆς φύσης, ἔπαψε
σιγὰ σιγὰ νὰ μᾶς ἰκανοποιεῖ, ἀρχίσαμε νὰ γινόμαστε
διαφορετικὰ ἀπαιτητικοί. Ὁ ἀνώτερος καλλιτέχνης ποὺ
ζητοῦσε νὰ ἐμβαθύνῃ στὸ ὅτι ἔβλεπε γιὰ νὰ τὸ παρουσιά-
σῃ ὅσο τὸ δυνατόν πειρὶ σύμφωνον μὲ τὴ φύσιν, σήμερον δὲν
ἀρκεῖται σ' αὐτό. ἐπιζητεῖ αἰσθητικὴ ἀπόλαυσις ποὺ δὲν
μπορεῖ βέβαια νὰ βροῖ, στὴν ψυχρὴ ἀντιγραφή τῆς φύσης
προσπαθεῖ νὰ συνδύασῃ κείνον ποὺ βλέπει μὲ κείνον
ποὺ αἰσθάνεται, σκοπὸς του εἶναι νὰ μᾶς δώσῃ τὴν
ἀτομικότητά του διὰ μέσου τοῦ ἔργου του. Ἡ

νέα τέχνη θέλει τὸν ζωγράφο ἀνώτερο ἄνθρωπο μὲ πλα-
ταιὰ μόρφωση καὶ ὄχι κλεισμένο μέσα στὸν στενὸ ὄριζοντα
τῆς ειδικότητάς του. Οἱ ἐκδηλώσεις του πρέπει νὰναι χα-
ρακτηριστικὲς τοῦ ἑαυτοῦ. Τῆ φύση ὀφείλει νὰ τὴ μελετᾷ,
ἀλλὰ νὰ τὴν παρουσιάζει στὰ ἔργα του μὲ τὸν τρόπο ποὺ
αὐτὸς τὴν αἰσθάνεται, καὶ ἀπὸ τὶς ἀπόψεις ποὺ ἐπιβάλλει
ἡ ἐποχὴ.

Γιὰ τὴν ἐπαναστατικὴ, μποροῦμε νὰ ποῦμε, αὐτὴ
κατεύθυνση δὲ βρέθηκαν φυσικὰ ὅλοι προετοιμασμένοι. Ἡ
ἀκαδημαϊκὴ σχολὴ μὲ τὴν τὸσων ἐτῶν σταδιοδρομία δὲν
μποροῦσε τόσο εὐκόλα νὰ χάσει ἕδαφος καὶ οἱ ἀρχές της
ἔχουνε βαθειὰ ἀκόμη τὶς ρίζες. Ἀλλ' οἱ νέες ἀντιλήψεις
συνεπῆραν τοὺς διψασμένους γιὰ τὸ καινούργιο, κείνους
ποὺ ἀπὸ ἐσωτερικὴ ἀνάγκη πρόθυμα τὶς ἀκολούθησαν.

Ἔνας ἀπτοὺς δυνατοὺς αὐτοὺς ἐπαναστάτες εἶναι καὶ
ὁ Τ. Καλμούχος.

Ἀπὸ τὴν Ἀλεξάνδρεια πέρασαν πολλοὶ ζωγράφοι, ἐκ-
θέσεις ἔγιναν ἀρκετὲς καὶ καλές, ποτὲ ἄλλοτε ὅμως δὲν
κεντήθηκε τόσο τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ κόσμου, ἰδίως τοῦ κό-
σμου τῆς τέχνης, τῶν γραμμάτων.

Ἡ μεγάλη ἐπιτυχία τοῦ Καλμούχου δὲν εἶναι μόνο τὰ
ἔργα ποὺ μᾶς παρουσίασε, εἶναι κυρίως τὰ τόσα ζητή-
ματα ποὺ γέννησε τὸ πέρασμά του· εἶναι οἱ κριτικὲς, οἱ
συζητήσεις, ὁ θόρυβος ποὺ δημιουργήθηκε γύρω στὴν τε-
χνοτροπία του. Ἄν ὁ ἐξπρεσιονισμὸς γνωρίστηκε μελετή-
θηκε, ζυγίστηκε ἐδῶ, τὴν ἀφορμὴ τὴν ἔδωσε ὁ Καλμού-
χος. Αὐτὸ εἶναι ἐπιτυχία.

Τώρα θὰ ἐξετάσουμε ἂν ὁ Καλμούχος εἶναι στὸ ὕψος
τῶν νέων τάσεων. Πρῶτα, ἂν εἰλικρινὰ τὶς ἀποδέχεται,
καὶ ὄχι γιὰ νὰ νωτερίσει καὶ δεύτερο, ἂν ἡ τεχνικὴ του
στὴν ἐκτέλεση εἶναι ἀντάξια τοῦ δρόμου ποὺ ἀκολουθεῖ —
καὶ ὕστερα θὰ δόσουμε μίαν ἀνάλυση, σύντομη βέβαια,
τῶν περὶ σημαντικῶν ἀπτὰ ταμπλώ του.

Ὁ Καλμούχος παρουσίασε 63 ἔργα ἀπτὰ ὅποια τὰ
περισσότερα ἔγιναν κατὰ τὴ διαμονὴ του στὴν Αἴγυπτο
καὶ τὸ Σινᾶ. Ἀπὸ ὅ,τι εἶδαμε οἱ ἐκδηλώσεις του εἶναι
πολὺ εἰλικρινεῖς. Ὁλοφάνερα διακρίνει κανεὶς στὰ ταμπλώ
του τὸν παλμὸ τῆς ἀλήθειας, τὴν ἄδολη συγκίνηση, τὴν
αἰσταντικὴ ἐντύπωση τοῦ καλλιτέχνη. Ἡ ἐσωτερικότητα
ποὺ ἔχουν τὰ ἔργα του στὸ μάτι ποὺ θὰ ζητήσῃ
νὰ τὰ μελετήσῃ, νὰ τὰ ἀναλύσῃ, χαρακτηρίζει τὸν

τρόπο μὲ τὸν ὁποῖο δούλεψε. Κανένα παραφόρτωμα, κανένα
παραγέμισμα. Ἡ κάθε του εἰκόνα μιὰ ἰδέα ὅλο ζῶν, ὅλο
δύναμη. Ἡ ἀνομοιογένεια φόρμας στὸ σύνολο τῆς ἔργα-
σίας του δείχνει πῶς ὁ καλλιτέχνης δὲν στάθηκε ἀκόμα,
δὲν εἰδικεύτηκε· πῆρε τὸν νέο δρόμο ἀπὸ μιὰ ἐντονη ἐσω-
τερικὴ ὁρμή, ἀλλ' ἐρευνᾷ, μελετᾷ καὶ ἀποδέχεται χωρὶς
νᾶχη κατασταλάξει σὲ ὀρισμένο ἀποκλειστικὸ τρόπο ἐκδή-
λωσης. Τὸ φανερὸ εἶναι πῶς τὸ ταλέντο τοῦ Καλμούχου ἂν
καὶ οἱ ἀκαδημαϊκὲς μᾶλλον ἀκουαρέες του (ἔχει μερικὲς
«Ἀκρόπολη» «Πειραικὴ Χερσόνησος» καὶ ἄλ.) εἶναι πολὺ
ἐπιτυχημένες, πλήττει περιορισμένο στὴν ψυχρὴ ἀνι-
παράσταση, ζητᾷ νὰ ξεφύγει γιὰ νὰ βρεῖ τὸν ἑαυτοῦ του.
Νέος καθὼς εἶναι ὁ Καλμούχος, μὲ τὴν εἰλικρινὴ πίστη
στὴν τέχνη του καὶ μὲ τὴν ἐξέλιξη τῆς τεχνοτροπίας του,
εἶναι προωρισμένος γιὰ πολὺ μεγαλύτερες ἐπιτυχίες — γιὰ
δόξες.

Ἄς ἔρθουμε στὴν τεχνικὴ του — γραμμὴ, φῶς, ἀπό-
σταση, χρῶμα. Στὴν μοντέρνα γενικὰ ζωγραφικὴ οἱ γραμ-
μὲς ἔχουνε σημαντικὴ σημασία καὶ ὁ Καλμούχος σχεδιά-
ζει μὲ σίγουρο χέρι. Τὸ φῶς τὸ βάσει μὲ ἐλευθεριότητα
ὅπου καὶ ὅπως τὸ ἀπαιτεῖ ἡ τεχνικὴ του, κατὰ τὴν ἐντύ-
πωση ποὺ ἐπιδιώκει νὰ δώσει. Στὴν «plage» ἂν καὶ τὸ
φῶς εἶναι δυνατό, νοιώθουμε ἀμέσως, μὲ τὸν τρόπο ποὺ
μπῆκε, τὴν ὑγρὴ ἀτμόσφαιρα, τὴν θαμπώδικη τῆς καλο-
καιριᾶτικης μέρας τοῦ Ραμλιού. Ἄλλου, ὅπως στὴ «L'ombre
de l'Étranger» τὸ φῶς εἶναι φανταστικόν. Δὲν εἶναι τὸ φῶς
τῆς σελήνης — ποὺ ὑπάρχει στὸ ταμπλώ, ἀλλὰ δὲν φωτί-
ζει, — μὰ κείνο ποὺ δημιούργησε ἡ θέληση τοῦ καλλιτέχνη.

Οἱ ἀποστάσεις στὴ ζωγραφικὴ τοῦ Καλμούχου δὲν
εἶναι ὑποχρεωτικὰ οἱ κανονικὲς. Ἡ τεχνοτροπία του ἄλ-
λωστε εἶναι γνωστὸ πῶς ξεπερνᾷ τὴν ὀρισμένη μεταχείριση
τῆς φυσικῆς ἀπόστασης. Γιὰ νὰ δώσει τὶς ἐντυπώσεις ποὺ
θέλει κάνει ἐπεμβάσεις ποὺ τοῦ εἶναι χρειαζούμενες.

Τὸ «Μοναστήρι τοῦ Σινᾶ» δὲν εἶναι παρμένο ἀπὸ
ψηλά, ὅπως θὰ νομίζουν οἱ ἀμύητοι κι' οὔτε κι' ἀπὸ ἄλ-
λοῦ. Ὁ καλλιτέχνης εἶδε τὸ Μοναστήρι ἀπ' ὅλες του τὶς
μεριές, μὴ ὄντας δὲ ὑποχρεωμένος σὰν τὸν ἀκαδημαϊκὸ
ζωγράφο νὰ τὸ ἀντιγράψῃ πιστὰ, τὸ ἀναπαριστάνει μὲ τὸν
δικό του τρόπο κι' ἔτσι φαίνονται ὅλα τὰ χτίρια, ἐνῶ μὲ
τὴν κοινὴ προοπτικὴ θᾶπρεπε τὰ ἔμπρὸς ψηλά νὰ σκεπά-

ζουν τὰ χαμηλότερα. Τὸ χρώμα τὸ μεταχειρίζεται μὲ ξεχωριστὴ δεξιότητα. Ξέρει τὴν κυρίαρχη ἀπόχρωση πού χρειάζεται γιὰ νὰ μᾶς προσεγγίσει ἕνα ταμπλό τὴν πίκρα, τὴν ἔκπληξη, τὴν εὐχαρίστηση, τὴν κούραση, τὴ μελαγχολία. Τὸ κίτρινο πού βσιλεύει, στὴν «Αναχώρηση» εἶναι γιὰ νὰ ζωντανέψει ἡ πίκρα, πού ξεχύνεται ἔτσι ἀπτὴν ἀκουαρέλα αὐτῆ.

Ὁ πολὺς κόσμος ἄπειρος γενικὰ στὴν μοντέρνα τεχντροπία πάει στὴν ἔκθεση γιὰ νὰ συγκινηθεῖ πρῶτα πρῶτα διακοσμητικά· εἶναι λίγοι κείνοι πού μποροῦν νὰ ἐμβαθύνουν καὶ νὰ ζητήσουν ἄλλου εἶδους συναισθήματα ἀπτὴ ζωγραφική, γι' αὐτὸ ἀκούσαμε καὶ παράδοξα καὶ ἀσυνάρτητα πράγματα ἀπὸ μερικοὺς ἐπισκέπτας. Εὐτυχῶς ὅμως, ὅπως εἶπαμε, ἰδίως στὸν κύκλο τῶν μορφωμένων, βρήκαμε πολλοὺς πού ἀποδέχτηκαν τὴν ἐξπρεσιονιστικὴ ἐκδήλωση τοῦ Καλμοῦχου, ὄχι ἀπὸ σομπισμό γιὰ νὰ μὴ φανοῦν ὀπισθοδρομικοί, ἀλλ' ἀπὸ εὐλικρινῆ καὶ βαθειὰ συναισθηση τοῦ καινούργιου δρόμου, τὸν ὁποῖον ὁ Ἕλληνας καλλιτέχνης τόσο ἐπάξια ἀκολουθεῖ.

Δὲν ἔχομε δυστυχῶς τὸν ἀπαιτούμενο χώρο γιὰ νὰ ἀναλύσουμε ὅλα τὰ ἐκτεθέντα ἔργα, ἂν καὶ τὸ καθένα ἔχει δικό του προορισμὸ καὶ σημασία, θὰ μιλήσουμε ὅμως γιὰ τὰ χαρακτηριστικώτερα.

Ἀπτὰ πεῖδ τέλεια πού εἶδαμε εἶναι οἱ «Σέχηδες». Ὁ Καλμοῦχος ἤρθε στὴν Αἴγυπτο καὶ μὲ ἔξασκημένο μάτι ἔμπειρου παρατηρητῆ μελέτησε τὴ φύση, τὰ ἦθη καὶ ἔθιμα, τὴν ψυχὴ τῶν Αἰγυπτίων. Ἡ ἔξοδος τῶν Σέχηδων ἀπτὸ Τζαμί στὸ ἔσωτερικὸ τοῦ ὁποῖου χύνεται μιὰ θεῖα λύμψη, σύμβολο τῆς θρησκείας, δὲν μποροῦσε πεῖδ ἄρτα ν' ἀποδοθεῖ. Οἱ παραμορφωμένες καὶ ἀλλοιωμένες φυσιογνωμίες χαρακτηρίζουν τὴν ἀποκλειστικὴ προσήλωσή τους στὸ θεῖο. Τὴν ἰδέα πού ἐπικρατεῖ καὶ ζητᾶ νὰ πνίξει τὴ σάρκινη ἐκδήλωση. Ἡ ἐπιτυχία τῆς ἔκφρασης τῆς ἀποχανωμένης δλότητας, μὲ τὴν σοφὴ ἔμπνευση τῆς παρουσίας εἶναι πέρα γιὰ πέρα ἔργο ξεχωριστοῦ τεχνίτη.

Βαθύπνοη αἰσθητικὴ ἐκδήλωση, λεπτὴ καὶ δεξιό-τεχνη ἐργασία ἢ ἐλαιογραφία «Dissonance». Στὸ Σινᾶ ἀνάμεσα σὲ ὑπερύψηλους γρανίτες πού στὸ κύλισμά τους συνεπέρουν κάθε τι, ὁ καλλιτέχνης βρήκε ἀπομονωμένες συκιές, ὀλότελα ξένες πρὸς τὸ τοπεῖο. Ἀπτὴν ἀντίθεση αὐτῆ

ἔμπνευστηκε τὸ ταμπλό του. Μὲ τοὺς δγκώδεις βράχους πού φαίνονται ἔτοιμοι νὰ γκορεμιστοῦν πάνω στὸ δεντροῦκι, τὸ ὁποῖο μ' ὅλα αὐτὰ ἀγωνίζεται νὰ σταθεῖ καὶ νὰ ὑψωθεῖ, ὁ καλλιτέχνης συμβολίζει τὴ συνθήκες τῆς ζωῆς, πού τείνουν νὰ πνίξουν τὴν ἰδέα, χωρὶς μ' ὅλη τους τὴν ὑπεροχὴ καὶ νὰ τὸ κατορθώνουν.

Τὰ πορτραῖτα «Ἀττικῆ» καὶ «Αἴγυπτος» εἶναι δυὸ χτυπητὲς ἀντιθέσεις ἀντιπροσωπευτικὲς τῶν τόσο διαφορετικῶν χωρῶν. Ἡ λεπτὴ καὶ ἀθώα κόρη μὲ φόντο τὴν ἀνοιχτόκαρδη ἀτμόσφαιρα τῆς Ἀττικῆς καὶ ἡ ἡδυσπαθὴς ἀραπίνα μέσα στὴν κλειστὴ καὶ ἀνεκδήλωτη ἀτμόσφαιρα τῆς Αἰγύπτου. Τὸ πόσο πένυχε ὁ Καλμοῦχος τὸν σκοπὸ του μπορεῖ νὰ κριθεῖ ἀπτὴν ἐντύπωση μιᾶς ξένης, ἐπισκέπτειας, πού χωρὶς νάχει πάει στὴν Ἑλλάδα μόνο ἀπὸ τὸ ὅτι διάβασε καὶ ἀκούσε, τὴν ἀναγνώρισε στὸ ἀντιπροσωπευτικὸ πορτραῖτο τοῦ Καλμοῦχου· τὰ ἴδια συναισθήματα θὰ νοιώσει καὶ ἄλλος ξένος μακρὰ βλέποντας τὴν «Αἴγυπτο».

Τὴν Ἀττικὴ τὴν μελέτησε, τὴν ἐμβάθυνε, τὴν αἰσθάνεται· εἶναι ἄλλωστε γέννημα καὶ θρέμα τοῦ τόπου ὁ καλλιτέχνης· ἀλλὰ τὸ ὅτι κατώρθωσε ἤδη νὰ νοιώσει τὴν Αἴγυπτο, τὸν δείχνει ἔντεχνο παρατηρητῆ καὶ βαθυστόχαστο μελετητῆ.

Τὶ δυνατὰ πού μᾶς μεταδίνεται ὁ τρόμος, ἡ ἔκπληξη, ὁ φόβος τοῦ ἄγνωστου στὸ «Voiliers Pirates».

Τὸ ἔργο τοῦ ζωγράφου ζωντανεῖ πλέρια τὴν αἰσθηση κείνου πού θὰ βρίσκονταν τὸν καιρὸ τῶν πειρατῶν μπροστὰ στὸ θέαμα τῶν πλοίων μὲ τὰ πανιὰ γεμάτα σύμβολα, καὶ τὴν ἀναιριχιαστικὴ διαίσθηση τοῦ μυστηρίου. Κεῖνη τὴ στιγμὴ δὲν μπορεῖ βέβαια νὰ δεῖ ψυχραῖμα, ἀλλ' ὑπὸ τὴν ἐπήρεια τοῦ τρόμου ἀναπαριστάνει στὸ μυαλό του τὴς ἐντυπώσεις του. Τὰ μάτια πού ἂν καὶ ἀπομονωμένα ἔχουν ἄλλο ἔκφραση πονηριάς ἄλλο θέλησης καὶ δύναμης πλάϊ στὶς γοργόνες τὰ ψάρια καὶ τὰ φεῖδια δείχνουν πόσο ἐκλεπτυσμένη εἶναι ἡ ἐργασία τοῦ ἐξπρεσιονίστα.

Στὸ «Symphonie de Misère» μὲ τὴν κοῦα ἐπικράτηση τοῦ ἀνοιχτοῦ πράσινου ὁ κοκκαλιάρης ζήτουλας π' ἀπλώνει τὸ χεῖρ φαίνεται σὰ νὰ ζητᾶ βοήθεια ἀπτὸ δέντρο πού κι' αὐτὸ φτωχό, χωρὶς οὔτε ἕνα φύλλο στὰ κλωνιά του, ἀναγκαστικά τὸν τὴν ἀρνιέται. Τὶ ποιητικὴ σύνθεση καὶ πόση ἀνθρώπινη ἀλήθεια. Τὶ ζητᾶς ἀπὸ κείνον πού δὲν ἔχει

νά σοῦ δώσει· και ὅμως πόσο πειὸ εὐκολα ζητοῦμε ἀπὸ κείνους πού μᾶς μοιάζουν στήν ἀνέχεια ἐνῶ δειλιάζουμε ν' ἀπευθυνθοῦμε σέ κείνους πού μᾶς φοβίζει ὁ πλοῦτος τους.

Τὸ κάρο μὲ τοὺς ἀραπάδες και τις ἀραπίνες εἶναι μπορεῖ νά πει κανεὶς μιὰ ἠθογραφία. Τὸ ἔργο αὐτὸ εἶναι μιὰ ὀλοζώντανη εἰκόνα ἐντεχνης σύνθεσης τῆς αἰγυπτιακῆς ζωῆς. Οἱ καμπύλες δείνουν μιὰν ἄρτια ἐντύπωση γιὰ τὸ νανουριστικὸ κύλισμα τῆς ἀραμπίας. Τὰ χρώματα ἐναρμονισμένα και πολὺ ἀντιπροσωπευτικά.

Τὶ κοῖμα! πρέπει νά διακόψουμε τὴν περιγραφή. Θᾶχαμε τόσα νά πούμε γιὰ τὸ κάθε ταμπλώ, τὴν κάθε ἀκουαρέλα. Πόσα συναισθήματα μᾶς ξύπνησαν τὰ ἔργα τοῦ Καλμούχου.

Ἐχωριστὴ μνεῖα κάμουμε γιὰ τὸ ταμπλώ «Weltwanderer» πὸν μὲ τὴν ἀκουαρέλα «Αἴγυπτος» ἀνοίγουν — ὅπως βαθυστόχαστα παρατήρησε ὁ ζωγράφος Μίμης Παπαδημητρίου — καινούργιο δρόμο στήν τέχνη τοῦ Καλμούχου, νέα ἐξέλιξη τοῦ ταλέντου του.

Στὸ βᾶθος τοῦ «Weltwanderer», ἀντιπροσωπευτικὰ στοιχεῖα τῆς Αἰγύπτου, πυραμίδες, ἔρημος· πλάι ὁ χάρτης τῆς Ἀφρικῆς και ἕνας νέος, πὸν στάθηκε μιὰ στιγμή νά συγκεντρωθεῖ. Γύρισε παντοῦ, εἶδε τόσα· τώρα ἔφθασε στήν Αἴγυπτο και σκέπτεται τὴν ἐντύπωση. Και ὡς ἔμπνευση και ὡς ἐκτέλεση τὸ ἔργο αὐτὸ εἶναι χαρακτηριστικὸ νέας κατεύθυνσης τοῦ καλλιτέχνου, πολὺ μοντέρνας. Ἡ ἔμπνευση και ἐκτέλεση μᾶς γεμίζουν ἐλπίδες γιὰ τὴν βέβαιη ἐπιτυχία τοῦ Καλμούχου και στὸ νέον αὐτὸ δρόμο.

ΡΙΚΑ ΣΕΓΚΟΠΟΥΛΟΥ

ΒΙΒΛΙΟΚΡΙΣΙΕΣ

Μένου Ἀναγνωστόπουλου «Κάποιες Ὠρσες» (Ἀθήνα 1927).
«Σελέκτα» Πεξά λυρικᾶ (Ἀθήνα 1927).

Τὸ πρῶτο βιβλίο μου ἐμπνέει ἕναν ἐνθουσιασμό· γιὰτὶ βλέπω μέσα στὰ τραγοῦδια τοῦ νέου ποιητῆ, και ἰδιαίτερα στὰ «22 Σο-νεττα» — ὅπως τὰ ὀνομάζει — μιὰ φρεσκάδα εἰκόνας, μιὰ λιτότητα ὁμορφιάς, και ἀπλότητα αἰσθήματος και συγκίνησης. Στὰ τραγοῦδια του βρίσκω και εὐγένεια, βρίσκω και ὀρμή· και τρυφερὴ μελαγχολία και ἄδολη χαρά. Κι ἂν ἀκόμα τ' ἀχνάρια τῆς μίμησης εἶναι φανερά, και ἂν ὁ στίχος εἶναι ἀδούλευτος, και κάπως βιασμένος ἀπὸ ξενόλεξες ρίμες, ἀνώνιστα μέτρα και ἔλλειψη σφρηλατικότητας, τὰ τραγοῦδια του μὲ σταματοῦνε· τὰ ποιητικὰ στοιχεῖα πλεονάζουν ὀλοφάνερα. Τὰ «μαῦρα τουλπάνια» τῆς νύχτας, τὰ «χρυσοκέφαλα τρεμόλαμπυ καρφιά (τ' ἀστέρια)», ἡ «σερπαντίνα» πὸν ξετυλίγει μιὰ ἀστραπή, ἡ κόρη πὸν «βαστάει φτεροὺ και γαργαλαίει τ' αὐτὶ τοῦ Σατανᾶ πὸν ὅποιος τὴν ἀγαπήσει, «μιὰ στὰ οὐράνια και μιὰ στὸν ἄδη τὴν ψυχὴ του θᾶχει, και ἡ ἄλλη ἀδελφὴ της πὸν τὴν θέλει ὁ ποιητῆς «ἰφενικὰ ἠρωῖδα ἰσκιοπαριμένη» πὸν ζεῖ «νοσταλγώντας κάποια πέλας, πὸν τὰ φωτίζουν βόρεια σέλας, και πώχουνε στὸ κύμα τους νεραΐδες σαγηνεύτρες· ὁ «πόνος» πὸν «τὸν ἀκούει τενορο στῆς ψυχῆς τὸ κόρο», — ὄλ' αὐτὰ εἶναι δείγματα τῆς γερῆς ποιητικῆς φλέβας τοῦ κ. Ἀναγνωστόπουλου.

Ἀπὸ τὴ συλλογὴ του ξεχωρίζω δυὸ, πολὺ δυνατὰ, ποιήματα: τὸ «Φάντασμα» και τὸ «Ξεκίνα, Πήγασε». Κι αὐτὰ μόνα ἀρκοῦν γιὰ νά καθορίσουν τὸ γεροὺ ταλέντο του. Ἰδίως οἱ στίχοι τοῦ πρῶτου:

«... Ἀπὸ τὴ ζέστη ἐνὸς χειροῦ
βλέπω τὸ πόμολο τῆς πόρτας χρωτισμένο
και τὸ χαλὶ σὲ μιὰν ἀκρίτσα διπλωμένο —
Δώδεκα χτύποι στὸ ρολοῖ τοῦ διπλανοῦ καμπαριοῦ»

εἶναι γεμάτοι ὑποβλητικότητα, γεμάτοι ἀνατριχίλα· ἐνῶ στὸ δευτέρου οἱ στίχοι:

«Θέλω ἕνα πινέλο νά συνθέτω
τις εἰκόνας τις μάγες πῶχει τ' ἄντρο,
— πινέλο πὸν χρησίμεψε σὲ φλάντρο
ζωγράφου — και ματιὰ θέλω στιλέτο!
Φωτιά θέλω τὴν πένα πὸν νά σβύνει

στου χαρτιού τῆ θάλασσα. Καμπάνες
θέλω ρίμες. Λόγια θέλω παιᾶνες."

εἶναι τονισμένοι σὲ δύναμη ἀντάξια τοῦ Ἀμλέτου πού ζητᾶνε
νά κλείσουν στὰ στενά ὄρια ἐνὸς σονέτου.

Στὰ «Σελέκτα» ξεχωρίζει κανεὶς τὸ ἴδιο ποιητικὸ ἐφέτο. Ὁ
ποιητὴς τοὺς τὰ χαρακτηρίζει σάν «Ἐπίκλησες», σάν «Μιλήματα»,
σάν «Κραυγές». «Ἐπίκλησες γιὰ νῦρτη, μιλήματα σάν ἦρε, κραυ-
γές σταν ἔφυγε». Ὁμολογῶ πὼς δὲ μὲ συγκινοῦν αἰσθητικὰ ὅσο τὰ
— ἐντὸς τῶν ἐπιφυλάξεών μου — τραγούδια του ἴσως γιὰτὶ συν-
είδισα μιὰ πρόξα ἁρμονικὴ μὰ ἀπαλὴ κι ἀπλὴ. Μολαταῦτα ἡ εἰ-
κόνα πάντα πλούσια καὶ φρέσκια, κι ἡ ὄρμη πάντα νεανικὴ.
Ἀκοῦστε τοῦτο:

Κι ὅταν βλέπω τὰ γύρω μας, μοῦ φαίνεται πὼς
ἤμαστε δυὸ ροδοπέταλα πατημένα σ' ἓνα χονδρὸ
πορνογραφικὸ βιβλίο.

Ὁ χυμὸς μας χρόνια τώρα βγήκε καὶ κιτρίνησε
κάποιες παραγράφους του πού σὲ πιάνει φρίκη σάν
τις διαβάξεις. Κι ὡς τόσο ἤμασταν ρόδα!

Μὰ τέτοια ἀρχὴ δὲν εἶναι εὐκαταφρόνητη, γιὰ ἓνα νέο. Ἄν
μπορέσει νὰ ξεφύγει τοὺς λαβύρινθους τῆς πολυάσχολης φιλολο-
γίας, καί, κρατημένος στὴν οὐρὰ τοῦ ταλέντου του ἀφήνεται στὸν
καλπασμὸ τοῦ Πηγᾶσου του, ἢ αὐτοκριτικὴ κι ἢ ἐκλεκτικότης θὰ
χρησιμεύουν γιὰ ἡνία πού θὰ τοῦ κόψουν τὴν ὄρμη μὲ τὴν ἐπι-
βολὴ τῆς μαεστρίας.

M. ANT.

«Ἡ Σκηνοθεσία» Διᾶλεξις Μ. Κουνελάκη. Τυπ. Σώμου καὶ
Καλλίνη. Πειραιεύς.

Ὁ κ. Μ. Κουνελάκης, σκηνοθέτης ὁ ἴδιος μὲ βασικὲς γνώσεις
καὶ καλλιτεχνικὴ διαμόρφωση χειρίζεται τὸ θέμα του μὲ ὅλη τὴν
τέχνη πού πρέπει νὰ ἔχει ὁ διαλέκτης προκειμένου νὰ μιλήσῃ γιὰ
ζήτημα καινούργιο ποιοῦμε νὰ ποῦμε γιὰ τὸν Ἕλληνα, γενικὰ, ἀ-
κροατὴ, ἀφοῦ ἡ σκηνοθετικὴ μὲ τὴ σημασίαν καὶ τὴν ἀξίαν πού
ἔχει, εἶναι σχεδὸν ἄγνωστη στὸ κοινὸ τοῦ θεάτρου (πάντα ἐννο-
οῦμε τὴν πλεονότητα) πού παρακολουθεῖ ἓνα ἔργον ἀπὸ σκηνης,
ἰκανοποιεῖται ἀπὴ συνολικὴ ἐντύπωση χωρὶς νὰ σκεφθεῖ τὴν
ψυχὴ τοῦ καλλιτεχνικοῦ αὐτοῦ παρουσιάσματος, τὸν ἀρχηγὸ τῆς

ὅλης ὁργάνωσης πού λέγεται σκηνοθέτης. Εἶναι ἀλήθεια πὼς ἡ
τέχνη αὐτὴ, (γιατὶ συμφωνοῦμε πλήρως μὲ τὰ λεγόμενα τοῦ κ.
Κουνελάκη, καὶ θεωροῦμε τὴ σκηνοθετικὴ μιὰ ἀπίς πειὸ ὠφέλι-
μες καινούργιες τέχνες πού δημιούργησε ἡ ἀνάπτυξη τοῦ καλλιτε-
χνικοῦ αἰσθήματος καὶ οἱ ἐξ αὐτοῦ ἀπαιτήσεις τῶν εἰδικῶν σχετικὰ
μὲ τὸ θέατρο) μοντέρνα καθὼς εἶναι, μὲ τὰ λίγα χρόνια ζωῆς,
σὲ μᾶς δυστυχῶς ἔχει μᾶλλον παρεξηγηθεῖ. Ἄν ἐξαιρέσουμε μερι-
κοὺς θεατροφίλους καὶ ὅσους συγγενεοῦν μὲ τὴ σκηνοθετικὴ δράση οἱ
περισσότεροι ἄλλοι δὲν ξέρουν τί πάει νὰ πει σκηνοθεσία — mise
en scène, σκηνοθέτης — regisseur. Δὲν μποροῦν νὰ ξεχωρί-
σουν τὸν σκηνοθέτη, ἀπὸ τὸν ὀδηγὸ, τὸν διευθυντὴ. Ὁ τοῦς τοὺς
πάει κυρίως στὰ décors, στὸ σκηνοθετικὸ διάκοσμον. Εἶναι λίγοι πού
αἰσθάνονται σὲ μιὰ ἐπιτυχημένη παράσταση τὸ δυνατό καὶ ἔμπειρο
χέρι τοῦ σκηνοθέτη, πού ἔχει ἑναρμονίση ὅλα — σκηνοθετικὰ κατὰ-
λληλα, δεμένο παίξιμο, καὶ γενικὰ ἐπεξεργασία ἐντεχνῆ τῆς παρου-
σίας τοῦ ἔργου.

Μὲ πολλὴ σαφήνεια, γνώστης κατὰ βάθος τῆς συγχρονισμένης
σκηνοθετικῆς τέχνης πού ἀρχίζει νὰ λαμβάνεται ὑπ' ὄψιν σιγὰ σιγὰ
σὰ μιὰ αἰσθητικὴ ἐνότητα πού μᾶς παρουσιάζει ἐνίοτε ἔργα ὀχι
ὅπως τὰ φαντάσθηκε ὁ συγγραφέας, ἀλλὰ σύμφωνα μὲ τὴν ἀπαι-
τήσεις τῆς βασικῆς τέχνης τοῦ σημερινοῦ θεάτρου, τῆς σκηνοθε-
τικῆς, ὁ κ. Κουνελάκης ἐρμηνεύει λεπτομερῶς τὴ σημασίαν τοῦ
καλλιτεχνικοῦ συνδυασμοῦ, τῆς ὁργάνωσης, τοῦ παιξίματος ἡθο-
ποιῶν, τοῦ διακόσμου καὶ συνολικὰ τῆς θεατρικῆς ἀπόδοσης· καὶ
ναὶ μὲν παραδέχεται ὅτι τὸ θέατρο μᾶς εἶναι ἀκόμη πολὺ νέο,
ἀλλὰ συμβουλεύει κάποια ἀναγκαῖα ἐντονη δράση γιὰ νὰ τινύ-
ξουμε τὴν καθυστερημένους μᾶς ἰδέες καὶ συστηματικὰ νὰ καλλιερ-
γήσουμε τὴν αἰσθητικὴ κατανόηση στὸν ἐπαγγελματικὸ ὁργανισμὸ
τοῦ θεάτρου γιὰ νὰ μπορέσουμε νὰ σταθοῦμε καὶ μεις πλάι στὰ
καλλιτεχνικὰ θεάτρα τῶν προοδευμένων εὐρωπαϊκῶν πόλεων.

ΑΛ. Σ.

Μ. Βισάνθη «Τὰ Θανατερὰ Νευρόσπαστα». Ἐκδοτικὴ ἑται-
ρεία «Ἑλληνικὴ Τέχνη» Ἀριστοτέλη Δαμιανοῦ. Σικάγο.

Τὰ «Θανατερὰ Νευρόσπαστα» εἶναι μιὰ ἀφήγηση περιστατικῶν
πού συνέβησαν σ' ἓναν ἄνθρωπον (τὸν Λοῦη Νίκα) ὁ ὁποῖος περνᾶ
ἀπὸ διάφορες δουλειές — ὑπάλληλος σ' ἐμπορικὰ, στοιχειοθέτης,
ὑπηρετὴς σὲ γαλατάδικο, ρεπόρτερ, ρεζισέρ, πορτιέρης. Ἡ ἱστορία
τοῦ γερακοῦ τὸ ὁποῖο κυνηγᾶ μὲ μανία τὸς κόσμος εἶναι καλὴ
καὶ μετὰ πού πιάστηκε τὸ γεράκι, ἔχει ἀρκετὰ τὸ ποιητικὸ στοι-

χειο ή σκιώδεια εμφάνισή του πάνω στον τοίχο. «Τό γεράκι! ἔκανε τρομαγμένος, χωρίς νά καλοξετάξει πῶς τό ἤλεκτρικό και ή γωνία τῆς ξυλογλυμένης βιβλιοθήκης του σχηματίζαν πάνω στον τοίχο τῆ σκιά ἐκείνη, πού πραγματικά φαινότανε σάν ἕνα μαύρο πουλί». Μετά τὰ «Θανατερὰ Νευρόσπαστα» βρίσκονται σελίδες ἀπό μιὰ σειρά διηγημάτων τοῦ κ. Βισάνθη πού λέγεται «Τὰ χαρούμενα πτώματα». Τό βιβλίο ἔχει κ' ἕνα σκίτσο τοῦ συγγραφέα καμωμένο ἀπτήν διακεκριμένη ζωγράφο Φλωρᾶ - Καβαβία.

«Γύρω γύρω ὄλοι». Ἐκδ. Οἶκος Δ. Π. Δημητράκου Ἀθῆναι 1927. Λαϊκά παιχνίδια και τραγούδια γιά πολὺ μικρά παιδιά.

Σὲ μιὰ πολὺ καλλιτεχνική ἐκδοση εἰκονογραφημένη ἀπτή Δδα Λύδια Μπορζέκ, ή κ. Εὐδ. Ἀθανασούλα μάζεψε τὰ πειδ γνωστά παιχνιδάκια και τραγούδια πού μαθαίνουν και λένε οἱ γονεῖς στά μικρά τους. Κάθε λαός ἔχει και τὰ δικά του, μα οἱ ἑλληνίδες μητέρες εἶναι κείνες πού πειότερο τραγουδοῦν τὰ παιδιά τους γιά νά τὰ κοιμήσουν, γιά νά τὰ παίξουν, γιά νά τὰ βάλλουν νά φάνε, γιά νά τὰ κάμουν ποιδ γρήγορα νά μιλήσουν. Ἄν και ἔμεις εἶμαστε φυσικά λιγομίλητοι και βαρεῖς, με τὰ παιδιά μας ἴσως νᾶμαστε ἀπτούς πειδ διαχτυτικούς.

Πόση στοργή, πόση τρυφερότης, πόση ἀγάπη στά λεπτά ἀριστουρηματάκια τοῦ βιβλίου αὐτοῦ. Με τὶ καλοσύνη και ὑπομονή λέει ὁ παππούς στοῦ ἐγγονάκι του :

«Γύρω γύρω τὸ περβόλι :
Τοῦτος εἶν' ὁ περβολάρης...»

Πολὺ ὠφέλιμη γιά τὰ παιδιά εἶναι ή ἀπαρχή αὐτῆ τῆς μάθησης με τὰ παιχνίδια και τραγούδια. Πόσο εὐχάριστα ἀποστηθίζουν τις πρῶτες προσευχές πάνω σ' ἕνα ἤχο πού εὐκολα τὰ κάμει νά τις συζητοῦν. Κι' ή μάννα πού περήφανα και στοργικά νανουρίζει τὸ γυιό της :

Κοιμήσου πού νά σὲ χαρῶ
πού νά σὲ δῶ μεγάλο
πού νά σὲ δῶ τῆς παντρειάς
κι' ἀκόμα πειδ μεγάλο.

Τό πειδ τρυφερὸ ἰδανικό τῶν γονιῶν εἶναι, ἰδίως στοῦ λαό, νά παντρέψουν τὰ παιδιά τους.

Μέσα στά τραγουδάκια αὐτὰ κλείεται ή παράδοση, τὰ χαρακτηριστικά γνωρίσματα ἐνός λαοῦ με τὰ ὄνειρα και τις ἐλπίδες του.

Γεωργ. Π. Δημάκου. «Ρόδα τῆς Ἀδύτης». Ἐκδοση ἐπιμελημένη ἀπό τὰ «Γράμματα». Τυπογραφεῖον Κασσιμάτη και Ἰωνά. Ἀλεξάνδρεια.

Εἶναι ἀπολύτως ἀνάγκη νά ξέρουν οἱ ἀναγνώστες τῆς συλλογῆς αὐτῆς ὅτι ὁ κ. Δημάκος εἶναι πολὺ νέος. Εὐτυχῶς στήν ἀρχή τοῦ βιβλίου («Ἀντὶ προλόγου») ἀναφέρεται αὐτὸ σχετικὰ με τὰ εὐνοϊκά λόγια τοῦ Παλαμᾶ γιά ἕνα ἀπτά ποιήματα τῆς συλλογῆς. Ἄμα λάβει κανεῖς ὑπ' ὄψει του τῆ νεαρῆ ἡλικία τοῦ κ. Δημάκου δὲν μπορεῖ παρὰ νά κρίνει με ἐπιείκεια τὰ ποιήματα του, τὰ ὁποῖα δυνατὸν και νά ὑπόσχονται πῶς στοῦ μέλλον θά μᾶς δώσει καλύτερη ἐργασία.

A. T.

ΒΙΒΛΙΑ ΠΟΥ ΛΑΒΑΜΕ

ΔΡΟΣ Α. ΣΥΓΚΕΛΛΑΚΗ «Ἡ ἀπόκρυφη ὑγιεινὴ τῆς γυναϊκός». Ἐκδοτικὴ Ἐταιρεία «Γράμματα». Ἀλεξάνδρεια 1927.

Μετάφραση τοῦ ἔργου «Ὁ Χρυσὸς Γαῖδαρος» τοῦ Λουκίου Ἀπουληίου. Ἐκδοτικὴ Ἐταιρεία «Γράμματα» Ἀλεξάνδρεια 1927.

ΙΟΥΛΙΑΣ ΠΕΡΣΑΚΗ «Διηγήματα». Ἐκδοτικὸς Οἶκος «Ἀγών» Παρίσι 1927.

Ι. Ε. ΜΟΙΣΧΟΝΑ «Τὸ Ἡμερολόγιον τοῦ θανάτου». 1927.

ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ, ΕΦΗΜΕΡΙΔΕΣ

«Νέα Ἐστία» τεῦχος 11 (15 Σεπτεμβρίου) και τεῦχος 12-13 (1 Ὀκτωβρίου).

Ὁ κ. Καιροφύλλας γράφει στοῦ 11ο τεῦχος γιά τὸν Φώσκολο ὡς Ζακύνθιο — μᾶς δίνονται πληροφορίες γιά τὴν οἰκογένεια (Σπαθῆ) τῆς μητέρας τοῦ ποιητῆ, γιά τὰ ἀισθήματά του γιά τὴν Ζάκυνθο. Τρεῖς εἰκόνες μᾶς δείχνουν τὸ σπῆτι ὅπου γεννήθηκε στο νησί, και δυὸ ἄλλα σπιτία, (πάλι Ζακυνθινὰ) ὅπου εἶχε κατοικήσει. Ὁ κ. Σιγοῦρος δίνει μετάφραση ποιήματος τοῦ Φώσκολου «Ἕμνος στοῦ Καράβι τῶν Μουσῶν». Στοῦ τεῦχος 12-13 ὁ κ. Καιροφύλλας δημοσιεύει ἕνα ἄρθρο, ἐπιγραφόμενο «Ἡ Μητέρα και

ή Κόρη του Φώσκολου και ο κ. Γ. Σπαταλάς για αυτοπροσωπογραφίες του Ιταλού ποιητή. Στο 11ο τεύχος έχει ένα πολύ αξιοπρόσεχτο διήγημα «Όλα γίνονται» της κ. Δάφνης. Ο κ. Ι. Μ. Παναγιωτόπουλος γράφει για τον Ίαπωνέζο ζωγράφο Χιρσιγκέ. Είναι ενδιαφέρουσες οι περικοπές από άρθρο του μακαρίτη Χρήστου Παλαμά (άδελφου του ποιητή) για το σπήτι στην Πάτρα όπου γεννήθηκε ο Κωστής Παλαμάς και δυό χρόνια πριν απ' αυτόν η Ματθίλδη Σεργιά. Εκεί πέθανε και η μητέρα του ποιητή όταν αυτός εΐτανε μόλις έξι χρονώ. Στο 11ο τεύχος βρίσκουμε ένα έξοχο μονόπρακτο, ένα λεπτότατο γραμμένο έργο του Ξενοπούλου «Καβαλερία Ποπολάνα» που πρωτοπαίχθηκε πριν δέκα χρόνια.

Όραίο ποίημα είναι ή «Λυπητερή Νυχτωδία» του κ. Παράσχου.

“Ήρθαν και φύγανε, ήρθαν από κάπου από μακριά
μέσα στο κάτασπρο παραμυθένιο τους καράβι

“Κάπου θά τραγουδούσανε την ώρα εκείνη, όμως μακριά
ήταν πολύ, κι' ίσια με μās δέ φτάσαν τὰ τραγούδια.

“Ήρθαν κι' άργά έσταμάτησαν πέρα άπτον ίσκιω τό θαμπό
σι' άτρεμα που έρριχναν νερά τ' άκροθαλάσσια φώτα.

“Ούτε τούς είδαμε, ούτε τούς άκούσαμε' μακριά,
τή μυστική τους πήρανε και φύγανε, εύτυχία”.

Μās άρεσε ή «Είσαγωγή» του κ. Μ. Παπανικολάου και ή «Νίκη» του κ. Ραζέλου. Σημειώνουμε την «Μεταμέλεια» του κ. Τέλλου Άγρα και τό άρθρο του κ. Μ. Γ. Πετρίδη για τόν Παπαδιαμάντη.

Στό άρθρο πάνω στην παράσταση της «Εκάβης» (Α. Θ.) βρίσκουμε μερικώς γραμμές για τόν νέο ήθοποιό κ. Μινωτή, που είναι γνωστός στον έδω καλλιτεχνικό κόσμο και που έπαιξε τόσο καλά τόν ρόλο του Άλέξη στους «Σκλάβους στο Μίσο» του κ. Λεοντή. “Ο κ. Μινωτής που πρωτοεμφανίστηκε φέτος στο θέατρο” με ύποσχέσεις πάρα πολύ πλούσιες, έδειξε στο δυστυχώς μικρό ρόλο του Ταλθυβίου πώς είναι κι' ένας άπτους ελάχιστους νεοέλληνες ήθοποιούς που ξέρει ν' άπαγγέλνει στίχους. Αισθάνεται τό ρυθμό και τό νόημα του στίχου. Κάθε τονισμός και κάθε χρωματισμός εΐταν ζυγισμένος και στη θέση του”.

Άπό τίς βιβλιοκρισίες μιά είναι (Π.) για την μετάφραση τών

«Παραστρατημένων Πουλιών» του Ταγκόρ που έκαμε φέτος ο κ. Μάκης Άνταϊος, ο νέος αυτός Άλεξανδρινός λογοτέχνης του οποίου ή αξία όλο και περισσότερο άναγνωρίζεται. Η βιβλιοκρισία της «Νέας Έστίας» σημειώνει ένα χάρισμα της μετάφρασης: “τόν πλούτο της έσωτερικής μουσικής résonnance” που ο κ. Μ. Άνταϊος πέτυχε τόσο καλά.

“Νεοελληνικά Γράμματα” Αύγουστος 1927, Ηράκλειο. Ένα πολύ καλό τεύχος με αξιοπρόσεχτη λογοτεχνική εργασία Μουρέλου, Γιαλούρη, Βάλσα. Ξεχωρίζουμε τό έκτενές διήγημα του κ. Φρέρη “Σά θά πέσει στα χέρια μου” άπτή σειρά του “Προλεταριακές Τραγωδίες. Ο κ. Φρέρης εξέλιχτηκε σημαντικά. Άπό μιάς άρχης του διακρίναμε στοιχεία βασικά διηγηματογράφου με αξία, αλλά πόση εξέλιξη άπτην “Αρρώστεια της Ύβας”—που είχε άρκετές άρετές—ώς τό “Σά θά πέσει στα χέρια μου” που είναι άπτά πολύ καλά διηγήματα και ως θέμα και ως ψυχολογημένη παρουσίαση σ' ένα ύφος άφηγηματικό ζωντανό και δοκιμασμένο.

“Ελληνικά Γράμματα” δεκαπενθήμερο περιοδικό, τεύχη 7 και 8 Αθήνα.

Ο κ. Κωστής Μπασιτάς γράφει για την παράσταση της “Εκάβης”, για την όποία γράψαμε και μεις στο 10ο τεύχος μας. Τό άρθρο του συνοδεύεται με εικόνες που μās δείχνουν την κ. Κοτοπούλη σέ διάφορους ρόλους (Ήλέκτρα, Ίφιγένεια, Ίουδήθ). Έπίσης τόν Βεάκη, Γαβριηλίδη, Μινωτή και άλλους γνωστούς ήθοποιούς τόν μουσικό κ. Ριάδη και τόν μεταφραστή της “Εκάβης” κ. Μελαχρονό. Όραίο και σοφό τό άρθρο του κ. Νιρβάνα “Γλωσσική αυτοβιογραφία”. Αξία κάθε προσοχής ή έπιστολή του μεγάλου παιδαγωγού κ. Α. Δελμούζου σχετικά με τόν εκπαιδευτικόν όμιλο.

Πολύ ενδιαφέρουσα ή μελέτη του κ. Πέτρου Χάρη για την παιδική λογοτεχνία στην Ελλάδα. Δέν μπορούμε δυστυχώς νά πούμε τό ίδιο και για κάποια άνιαρη σάτυρα “Πώς γράφεται ή ποίηση στην Ελλάδα” του κ. Ήλ. Φ. Ήλιου που με κόπο κατορθώσαμε νά διαβάσουμε ως τό τέλος. Τέτοιου είδους ειρωνικές παρατηρήσεις για νάναι εύχάριστες πρέπει νά γράφονται με πολλή έξυπνάδα και λεπτότητα σέ ώραίο και γοργό ύφος, άλλοιώς μόνο κουράζουν.

“Η “Έρευνα” (Έκδοτικός Οίκος Α. Κασιόνη, Άλεξάνδρεια) του Όκτωβρίου μās δείνει δυό πραγματείες — πολύ καλά γραμ-

μένες — του καθηγητού κ. Ν. Ι. Λούβαρι, γενικοῦ Γραμματέως τοῦ Ὑπουργείου τῆς Παιδείας. Λέγονται “Ἐκπαιδευσις καὶ ἀνθρωπισμός” καὶ “Νέα Ζωὴ ἀνθίξει ἀπὸ τὰ ἐρείπια”. Ὁ κ. Λούβαρις διαφωνεῖ μὲ τὸν εκπαιδευτικὸ ὄμιλο Ἀθηνῶν ὁ ὁποῖος θεωροῦσε “χρῆός του νὰ διακηρύξει ὅτι τὸ θρησκευτικὸ ζήτημα τὸ θεωρεῖ “κατ’ ἐξοχὴν ζήτημα ἐλευθερίας τῆς συνείδησης καὶ ἐπομένως” δὲν θεωρεῖ ἀναπόσπαστη ἀπὸ τὴν ἔννοια τῆς δημόσιας ἀγωγῆς” τὴ διδασκαλίαν θρησκευτικῶν μαθημάτων στὰ σχολεῖα”.

“*Ατλαντίς*” μηνιαῖο εἰκονογραφημένο περιοδικό, Νέα Ὑόρκη, Αὐγουστος 1927. Ἀπὸ τὰ περιεχόμενα: “Ἡ Νιβέσσα τῆς Μακεδονίας” (Κ.Ι.Κ.). “Ἡ ζωὴ τῶν Ἀθηνῶν” (Ἐβενου), “Τὸ ὄρος Καλλιδόρομον” (Ἀττικου), — ἄρθρα γιὰ ἑλληνικὰς χώρας τὰ ὅποια, ὅπως εἶχαμε πεῖ καὶ ἄλλοτε, θὰ διαβάξουν εὐχαρίστως οἱ ξενιτμένοι Ἕλληνας τῆς Ἀμερικῆς. “Ἰθάκη” (ποίημα Κ. Π. Καβάφη), “Ἡ Λεῖλὰ” (διήγημα Χ. Χρηστοβασίλη).

“*La Semaine Egyptienne*” Ὀκτώβριος, Κάιρο. Ἡ ἐκλεκτὴ τῆς εἰκονογράφηση ἢ σχετισμένη μὲ τὸν καλλιτεχνικὸ βίον τῆς Αἰγύπτου, μᾶς δείχνει ζωγραφικὰς τοῦ Μαχμούτ Σαῖτ πορτραῖτο τῆς Μαριέτας Κοτοπούλη πορτραῖτα τῶν ἠθοποιῶν τοῦ θιάσου Ριτσιάρδη — Σαμαρτζῆ. Ἀπτόν ἐπίσημο κόσμον τῆς Αἰγύπτου, εἰκόνα τοῦ κ. Σαρσέντη ποῦ διωρίστηκε τελευταία δικαστὴς στὰ Μικτὰ Δικαστήρια καὶ ποῦ τόσο ἐκτιμήθηκε ἀπὸ ἑλληνικὸ κοινὸ ὡς πρῶτος τοῦ Ἑλλήν. Προξενικοῦ Δικαστηρίου. Ὁ κ. Π. Σ. γράφει γιὰ τὴν παραστάσιν τοῦ θιάσου Ριτσιάρδη - Σαμαρτζῆ στὸ Κουρσάλ τοῦ Καΐρου. Ὁ κ. Φίχτερ μᾶς δίδει δύο ποιήματα “*O Flots Simulateurs*” καὶ “*Midi*”. Διαβάξουμε στίχους (“*La fenetre*” “*Les Ivres*”) τοῦ Ἰβάν Γκόλ: ἓνα ἄρθρον τοῦ κ. Μερσάν “Τὸ πνεῦμα καὶ ἡ ὁμορφία τῶν ἑλληνίδων κυριῶν” ἓνα ἄρθρον τοῦ κ. Λαζαρίδη γιὰ τὴ Φαραωνικὴ Αἴγυπτον. Ὁ Ἀχμετ Ράσεμ παρουσιάζει τὸν Αἰγύπτιον καλλιτέχνη Μαχμούτ Σαῖτ, τὸν ὁποῖο ἀποκαλεῖ “ζωγράφον γιὰ τοὺς ζωγράφους”.

“*Je ne saurais dire*” παρατηρεῖ ὁ Ράσεμ, “*combien sa*” *peinture a fait vibrer certains peintres et combien elle scandalise encore certains amateurs d’art.*

“*La peinture de Said — me dit un jour Sintès — est de ces peintures qui ne se commentent pas: elle remue, elle s’impose. Et tandis qu’elle conquiert les uns par une sorte de puissance mystérieuse, elle reste étrangère à tout jamais à d’autres.*”

Ὁ Ράσεμ λέγει ὅτι ἀγαπιέται ἡ ζωγραφικὴ τοῦ Σαῖτ ὅπως ἀγαπᾷ κανεὶς τὸ ἀκαθόριστον χρῶμα τοῦ Νεῖλου καμωμένο “*de verts éteints, de bitume et de cuivre fondu. Et c’est avec cette*” *gamme réduite qu’il déploie sa prodigieuse science de coloriste*”.

Οἱ ζωγραφικὰς τοῦ Μαχμούτ Σαῖτ ποῦ μᾶς δίνει ἡ “*Semaine Egyptienne*” εἶναι ἓνα πορτραῖτο τοῦ κ. de Wée (φωτογραφία Ρασίν), τοῦ Χάγκ Ἀλη (φωτογρ. Κόφλερ), ἓνα τοπίον τῆς Μανσοῦρας (φωτογρ. Κόφλερ) καὶ σκηνὴ ἐνταφιασμοῦ (φωτογρ. Ρασίν).

“*Ἰόνιος Ἀρθολογία*” 10 Σεπτεμβρίου 1927. Ζάκυνθος. Ἐχει δύο ἀνέκδοτα ποιήματα τοῦ Ἀβλιχου καὶ μερικὰς βιογραφικὰς σημειώσεις γιὰ τὸν ποιητὴν αὐτὸν τῆς Κεφαλληνίας. Ἡ “*Ἰόνιος Ἀρθολογία*” τὸν ἐκτιμᾷ πολὺ: “ὁ λυρικός Ἀβλιχος” λέγει “μπορεῖ νὰ σταθῇ πλάι στοὺς καλλιτέρους ἀντιπροσώπους τῆς Ἑπτανησιακῆς Σχολῆς”.

Ἡ “*Ἰόνιος Ἀρθολογία*” πέρνει πολὺ μέρος στὴ διοργάνωση γιὰ τὴν Φωσκολιανὴν Ἑορτὴν καὶ προτείνει στὴν Ἐπιτροπὴ διάφορα μέτρα ποῦ θεωρεῖ συντελεστικά στὴν ἐπιτυχία τους. Τὸ περιοδικὸ σκοπεῖ νὰ ἐκδόσῃ πανηγυρικὸ ἀναμνηστικὸ τεῦχος γιὰ τὸν Φώσκολο καὶ νὰ τὸ κυκλοφορήσῃ σὲ 10.000 φύλλα.

Στὸ τεῦχος γιὰ τὸ ὁποῖο γράφουμε ἡ κ. Μαριέττα Μινώτου μᾶς δίνει μετάφραση μιᾶς Ὠδῆς τοῦ Οὔγου Φώσκολου.

“*Cinégraphie Journal*”. Ἑβδομαδιαῖον περιοδικόν. Ἀλεξάνδρεια.

Τὸ ὄρατον αὐτὸ γαλλικὸν περιοδικὸν ἔχει κατακτήσει ἀπὸ καιροῦ τὴν συμπάθειαν τοῦ κοινοῦ. Βγαίνει ἀπὸ 1912, γεμᾶτον πληροφορίας γιὰ τὴ διεθνή κοινωνικὴ καὶ καλλιτεχνικὴ ζωὴ τῆς πόλεως μας. Οἱ στήλες του “*Théâtres-Mondanités*” περιέχουν τὰ πιὸ πρόσφατα νέα. Τὸ “*Cinégraphie Journal*” ἀσχολεῖται, μ’ ἐνδιαφέρον γιὰ τὴν Τέχνην, πάνω στὰ ἔργα καὶ τοὺς καλοὺς ἠθοποιούς ποῦ βλέπομε στὴν Ἀλεξάνδρεια.

“*Ἴσις*”, ἑβδομαδιαῖον περιοδικόν, Ἀλεξάνδρεια. Ἐνήμερον στὰ Ἀλεξανδρινὰ κοινωνικὰ καὶ καλλιτεχνικὰ γεγονότα.

“*L’ journal des Hellènes*”. Παρίσι. Ἐφημερίδα ποῦ ἐξυπηρετεῖ τὰ ἑλληνικὰ συμφέροντα καὶ ποῦ εἶναι πολὺ χρησικὴ γιὰ τοὺς Ἕλληνας τῆς Γαλλίας μὲ τὴν ἐνημερότητά της στὴς ἐμπορικὰς εἰδήσεις, τὰ καλλιτεχνικὰ νέα καὶ τὴν ἑλληνικὴν κοσμικὴν κίνησιν.

Σ' ένα φύλλο της του Σεπτεμβρίου διαβάσαμε μία συνέντευξη (στη Μασσαλία) συντάκτου της με τόν Μητροπολίτη Νουβίας (για τὰ ζητήματα τῆς ἔνωσης τῶν ἐκκλησιῶν καὶ τοῦ ἡμερολογίου) καὶ σ' ένα ἄλλο (Ὁκτωβρίου) ένα γραφικὸ ἄρθρο τοῦ κ. Ραζέλου γιὰ τὸ Διακοφ.ό.

“*Ἐλευθερία*”, μεγάλη Κυπριακὴ ἐφημερίδα. Χώρα ἀπὴν βαρῦτητα ποῦ ἔχουν οἱ γνώμες της καὶ οἱ εἰδήσεις της γιὰ τὰ κυπριακὰ ζητήματα, κρατᾷ ἐνήμερο τὸ κυπριακὸ κοινὸ, με “Ἐπιστολὲς ἐξ Ἀθηνῶν”, στὴν πολιτικὴ καὶ κοινωνικὴ κίνηση τῆς Ἑλλάδας. Σημειώνουμε μιά περιγραφή τοῦ Ἐλ. Ὁμπέιντ τοῦ Σουδάν. Ἐνδιαφέρεται καὶ γιὰ τὴν ἑλληνικὴ ποίηση — στίχοι τοῦ Σκίπη, τοῦ Γιοφύλλη, τοῦ Σημηριώτη. Στὸ φύλλο της 17 Αὐγούστου ἀναδημοσίεψε ἀπὸ περιοδικό μας τὸ ὄραιο ποίημα τοῦ κ. Τάσου Χλώρη “Στερνὴ Στιγμὴ”.

“*Νέα Ἡχώ*”. Ἡ πολὺ γνωστὴ ἐφημερίδα τοῦ Πόρτ-Σαῦτ.

ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ

Σ' ἓνα χρονογράφημά του στὸν «Ταχυδρόμο» τῆς 19 Ὁκτωβρίου ὁ Σκαρβαβίος μίλησε με πολλὴ συμπάθεια γιὰ τοὺς «Ἀποφοίτους». Τὴν εὐεργετικὴ δράση τοῦ «Συλλόγου τῶν Ἀποφοίτων» ποῦ κάθε χρόνο ἐξασφαλίζει βιβλία (φέτος πάνω ἀπὸ 6000) γιὰ τόσα φτωχὰ ἑλληνόπαιδα, ἀπὸ καιρὸ ζητούσαμε εὐκαιρία νὰ τὴ σημειώσουμε.

Οἱ εὐγενικοὶ νέοι ποῦ χωρὶς κανένα θόρυβο ἐργάζονται γιὰ νὰ βοηθοῦν τοὺς ἀπόρους μαθητὰς γιὰ τὴν ἐξακολούθηση τῶν σπουδῶν τοὺς μᾶς προκαλοῦν τὸν θαυμασμὸν καὶ τὴν συγκίνηση.

Τελευταία ἐκτὸς ἀπὴν ὑλικὴ φροντίδα οἱ “Ἀποφοίτοι” ἐργάζονται γιὰ ἓνα πολὺ σπουδαῖο ζήτημα στὴν πρόοδο τῶν ἑλλήνων στὴν Αἴγυπτο, τὴν ἐκμάθηση τῶν Ἀραβικῶν. “Τὴν ἔλλειψι ἀυτῆ”, λέγει ὁ Σκαρβαβίος “τὴν αἰσθάνθηκαν περισσότερο ἀπὸ κάθε

” ἄλλον οἱ ἀποφοίτοι. Εἰς ὁποιανδήποτε ἐργασίαν καὶ ἂν βρίσκωνται, ἀντιλαμβάνονται σήμερα ὅτι τοὺς λείπει ἓνα ἀπὸ τὰ σημαντικώτερα — ἂν ὄχι τὸ πῶς σημαντικό — γιὰ νὰ προοδεύσουν στὸν τόπον αὐτόν. Μὰ ἀφοῦ οἱ ἴδιοι γιὰ τὸν ἓνα ἢ τὸν ἄλλο λόγο, ἀδιαφόρησαν ὅταν ἦσαν μαθητὰι, ἢ δὲν ἐδιδάχθησαν ἀρκετὰ εἰς τὰ Κοινοτικά μας σχολεῖα, φροντίζουν τοὐλάχιστον νὰ σώσουν τοὺς ἄλλους. Ἐπιστοποιήθη πᾶς ὅτι χωρὶς τὰ ἀραβικά, δὲν μπορεῖ ὁ ξένος νὰ προοδεύσῃ εἰς τὴν Αἴγυπτο. Τὸ παρελθὸν πρέπει νὰ λησμονηθῆ. Μαζὺ με τὸν Πατριάρχην, τὸ Ἐμπορικὸν καὶ τὸ Ἐπιμελητήριον, ἐνώνουν καὶ οἱ Ἀποφοίτοι τὶς προσπάθειάς των, ὅπως ἀνάψουν τὴν φλόγα τοῦ ἐνδιαφέροντος εἰς τὴν ψυχὴν τῶν νέων μας γιὰ τὴ γλώσσα τοῦ τόπου. Ἡ τελευταία των ἐγκύκλιος πρὸς ὅλους τοὺς ἀποφοίτους τῶν Κοινοτικῶν μας Σχολείων ὁμιλεῖ ἐκφραστικώτατα”.

Ο κ. Γ. ΒΡΗΣΙΜΙΤΖΑΚΗΣ ἔγραψε στὸν κ. Πιερίδη μίαν ἐπιστολὴν σχετικὰ με τὸ ὄραιο βιβλίον τοῦ τελευταίου “Ἐνας Ξένος κι' ἄλλα διηγήματα”. Ἀπὸ ἐκτίμηση τόσο στὸ ἔργο τοῦ κ. Πιερίδη ὅσο καὶ στὴν ἀξία φιλολογικῆς γνώμης τοῦ κ. Βρῆσιμιτζάκη δημοσιεύουμε τὴν ἐπιστολὴν αὐτὴ ἢ ὅποια δὲν ἀμφιβάλλουμε θὰ ἐνδιαφέρει τοὺς πολλοὺς ποῦ διάβασαν τὰ διηγήματα τοῦ κ. Πιερίδη.

Annecy 19 Σεπτ. 1927

“Ἀγαπητὴ μου Πιερίδη, ἐσὺ μόνον ἀπ' ὅταν ἔφυγα ἀπὸ τὴν Ἀλεξάνδρεια, μοῦ χάρισες με τὸ βιβλίον σου μερικὲς ὥρες, ἐξ ἴσου εὐτυχεῖς μ' ἐκεῖνες ποῦ ἔζησα ἄλλοτε στὴν Ἀλεξάνδρεια, ὄχι αὐτὰ τὰ τελευταία χρόνια, ἀλλὰ πολὺ παλαιότερα. Τὸ βιβλίον σου ἦταν γιὰ μένα, ἀληθινὸ ταξεῖδι, ἀληθινὴ ἐπιστροφή σὲ περασμένη εὐτυχία. Εἶσαι ὁ ἀληθινὸς ζωγράφος, καὶ ὁ ἀληθινὸς ψυχολόγος τῆς ἀλεξανδρινῆς ψυχῆς, προορισμένος μὰ μέρα νὰ κάμεις κάτι τὸ μεγάλο. Τὸν ἑαυτὸ μου, τὴν ἀλεξανδρινὴν ἀτμόσφαιρα, τὴν ἀλεξανδρινὴν κοινωνία, τὴν ἀλεξανδρινὴν νύκτι κυρίως, ὅλα αὐτὰ τὰ βρῆκα κοὶ τὰ ἀνεγνώρισα μες στὲς ὥραιες, στὲς γλαφυρὲς σελίδες σου. Καὶ μόνον χθὲς καὶ σήμερα τὸ πρῶτον σὲ διάβασα (κι' ἀκόμη, παρέλειψα τὸ Ἐνα Ξένος, τὸ ἄφηκα δηλ. γιὰ ἀργότερα). Ἐπερίμενα τόσους μῆνας νὰ μ' ἔλθῃ ἡ ἀπαιτούμενη διάθεση ποῦ νὰ ἀπορροφηθῶ ἀπὸ τὴν ἀνάγνωσι τοῦ βιβλίου σου. Ἐδιάλεξα τὴ χθεσινὴ μέρα, πῶς βροχερὴ καὶ πῶς κρύα, ἀπὸ τὴ χειμωνιάτικη ἀλεξανδρινὴ μέρα. Καὶ ἐκλείσθηκα στὴν κάμαρὴ μου, με τὴν ἰδέαν μόνον

νά ξαναδιαβάσω το Μοναξιά που είχα διαβάσει στην "Αλεξανδρινή Τέχνη" και που μου άρεσε πολύ. Έπερίμενα από σένα, ύστερα από την πρώτη μου αυτή έντύπωσι πώς θα είχες δώσει κάτι το άλεξανδρινό, — και γι' αυτό μέσον του Συμεωνίδη σου έξήγησα το βιβλίο σου — αλλά εφοβούμουν από την άλλη, μήν έχω άπογοήτευσι. Η τέχνη είναι τόσο δύσκολη.

Λοιπόν, τό έναντίον συνέβη. Τά διηγήματά σου τά διάβασα τό ένα μετά τό άλλο, και έξηκολούθησα την άνάγνωσι σήμερα. Διαβάζοντάς τα έχάρηκα και είπα: Νά τέλος, ένας που έννοιωσε την Άλεξάνδρεια και που είναι συγχρόνως συγγραφέας, καλλιτέχνης. Δέν είναι τά πολλά λόγια, ή διεξοδική περιγραφή, που σου δίδουν την άτμόσφαιρα ενός τόπου, ή που άποκαλύπτουν την ψυχή του προσώπου που βάζεις στό έργο σου. Ποιό άλλο βιβλίο σου δίδει καλύτερα την άτμόσφαιρα της Φλωρεντίας, από τό Lys Rouge του Anatole France. Πόσο σύντομες ή περιγραφές του όμως.

Έτσι στό βιβλίο σου βρήκα κάθε τι που χρειάζεται για νά με ικανοποιήσει, νά με κάνει νά συγκινηθώ και νά θαυμάσω συγχρόνως για τό άσφαλές των μέσων που μεταχειρίζεσαι. Ποιά δυνατή παρατηρητικότητα έχεις! Και τί ώραία εκλέγεις από όσα βλέπεις.

Στή Μοναξιά ιδίως μ' εκράτησε ή περιγραφή σου: "ένα κίτρινο άπόγεμα Κυριακής", λέγει τό πάν. Κι ό τύπος που καθόνταν στον μπάνκο και λές, "φορούσε γιαλιά, κρατούσε ξεμυγιστήρι και κοίταζε τούς διαβάτες", πολύ καλά σχεδιασμένος.

Στό διήγημά σου Στ' Άνοιχτά, διακρίνω μιá θεατρική αντίληψη στην τέχνη σου. Τά κορίτσια με τή μητέρα τους, είναι ή πολύ γνωστή μας άλεξανδρινή φτωχή οικογένεια, που "ψηλοπετά". Η κουβέντες, λές και τές άκουσε ό ίδιος ό άναγνώστης. Ό Χαλλί, άληθινήν είκόνα Murillo.

Η Τέντα του άχτάρικου (περίεργο, έγώ τό βλέπω σιδερωτάδικο, ίσως γιατί μάλλον ένγώρισα άραπάδες σιδερωτάδες πορά άχτάρηδες) "άπό τσουβάλια που κρεμόταν σαν ξεσκισμένη σημαία" είναι κάτι που τό βλέπεις. Άφίνω κατά μέρος την ψυχολογία, που είναι πολύ σωστή, καθώς και τό φυσικό του διαλόγου, καθώς και τές ούκ όλίγες εύτυχεις εκφράσεις σου "τήν είχε σασισει με τές περιποιήσεις του".

Τό "Άσπρο άλογο, στό περιγραφικό του μέρος καλό στό συμβολικό του άδύνατο.

Ό Χωρισμός, πολύ ώραίο περικλείνει έξ άλλου μιá τέλεια είκόνα. Η πανωμερίτισες που γύρω από τό κρεβάτι της

Άρρωστης, που τραγουδούσε (τό ίδιο της μοιρο'ότι), "άκολουθόντας τό ρυθμό του τραγουδιού, λύγιζαν, σαν καλυμια τό κορμί τους"...

Σέ συγχάιρω (πράγμα που δέν έκαμε μήτε ό Βουτυράς) που δίδεις έλληνικά όνόματα σε έλληνικά πρόσωπα. Άρχετá πιά, ό Στάμνας και ό Στάθας και ό Κούτρας και ό Βύδας κλπ. όλα αυτά τά δυσάλλαβα. Γαλάτης, Λυμπερόπουλος· κάνεις καλά και τούς όνομάζεις έτσι. Έλληνες δέν περιγράφεις;

Ό Άδελφος, είναι ή ζωγραφιά ενός ταπεινού με καλή καρδιά· κυκλοφορεί σε περιβάλλον άλεξανδρινό. Ό Άντρέας Λουκίδης, όπως τον περιγράφεις, ό τύπος του φθονερού καλλιτέχνη, δύσμορφη ψυχή, σε δύσμορφο σώμα. Άν ήταν άνώτερος καλλιτέχνης θά φθονούσε λιγότερο τούς λιγότερον "φθασμένους" από κείνον.

Αυτές ή έντυπώσεις μου, άγαπητέ. Τό βιβλίο που έδωκες, είναι έργο. Στέκει. Έδωκες ένα document. Φαίνεται μάλλον ήθογραφικό, ένώ είναι περισσότερο ψυχολογικό. Τά πρόσωπά σου ζουν όλα με ιδεώδη· φαντάζονται τον έναντό τους περισσότερο, καλύτερο, άνώτερο από ό τι είναι. Θέλουν, ζητούν κάτι, τό τελειότερο. Η άνησυχία τά μαστίζει, τά τυραννά· ή άνησυχία που είναι τό γενικό γνώρισμα των άλεξανδρινών.

Έσο άσφαλής. Έκανες κάτι τό καλό αλλά, δυστυχώς, που δέν είναι δυνατόν νά έννοηθεί από όλους. Τό έργο σου είναι για τούς λίγους.

Γειά σου

Γ. ΒΡΙΣΙΜΙΤΖΑΚΗΣ

ΣΤΗΝ "ΙΣΙΔΑ" 8|10|27 ό κ. Τ. Μαλάνος επίτιθεται σφοδρότατα έναντίον του κ. Γρ. Ξενοπούλου. Δέν θά βαλθούμε νά υπερασπίσουμε τον μεγάλο συγγραφέα Ξενοπούλου γιατί βέβαια δέν κινδυνεύει με τά περιαιτολογήματα του κ. Μαλάνου, γνωστού άκίνδунου έχθρου όσων άγνόησαν τά βιβλία του, αλλά σαν Άλεξανδρινό περιοδικό άγανακτούμε με την μεροληπτική αυτή τακτική.

Ο ΔΙΑΣΗΜΟΣ για την άσυναρτησία του κ. Ευαγγέλου σ' ένα άρθρο του στην "Ισιδα" (29 Οκτωβρίου) μέσα σε άλλα λέγει ότι ό κ. Μαλάνος έρριξε φως στό Καβαφικό έργο: άγνοεί φαίνεται

πῶς ὁ κ. Μαλᾶνος ποτέ δὲν δημοσίεψε μελέτη γιὰ τὴν ποίηση τοῦ Καβάφη. Ἀναφέρει ἐπίσης μιὰ φράση — εὐτράπελη — πού λέγει ὅτι εἶπεν ὁ Καβάφης, καὶ τὴν πέρνει ὁ εὐλογημένος στὸ σοβαρὸ (!!) μὴ γνωρίζοντας — πράγμα πού καὶ οἱ πέτρες τῆς Ἀλεξάνδρειας τὸ ξέρουν — ὅτι ὁ Καβάφης ὅταν χωρατεῖται συνηθίζει νὰ δίνει στὸν ἀστεϊσμό του πότε σοβαροφάνεια, καὶ πότε σατυρική (ἀλλὰ κρυμμένη σατυρική) ἔμφαση: πιθανὸν γιὰ νὰ γελιοῦνται οἱ ἀθῶοι τοῦ εἴδους τοῦ κ. Εὐαγγέλου.

ΜΕ ΤΟ ἐρχόμενο τεῦχος μας οἱ συνδρομητὲς τῆς “Ἀλεξανδρινῆς Τέχνης” θὰ λάβουν τὸν πίνακα περιεχομένων τοῦ πρώτου τόμου πού κλείνει μὲ τὸ τεῦχος αὐτό.